Масса а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАТТА, 4 январь, 1975 шу. • № 2 (8447). • Мах 2 кеп.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО ПАРТЕГА, СОВЕТСКИ ХАЛКЪАГА ДАЬ

КХАЙКАРАЛ

Деза новкъостий!

Кердача, 1975 шера чу — нйслагlа пятилетка чакхйоалача шера чу еннай вай социалистически Даьхе. Тlехьашкахьа дисад КПСС XXIV съезда исторически решенеш кхоачашъяра, цо кийчбаь чурчен арахьарчен политика, никъ чакхбаккхара партен советски халкъон тlагlертта болх баь, творчески къахьйига диъ шу. Вай йизза бокъо я цу шерашка обществени вахара дерригача доакъошка Советски Союз дикка дlахьалхашкахьа яхай, дунен халкъашта юкъера цун позицеш, дерригача дунен тlара авторитети влиянии чlоагlъеннай аьнна ала.

Советски наха де а доагlаш доккхал дарца итогаш ю дlадахача, 1974 шера баьча шоай балха. Городашкарчеи юрташкарчеи къахьегамхоша, цхьатарра социалистически яхь а йоаржаяь, боахами культурен дегlаккхувлача керда толамаш даьхад.

Дlададача диъ шера керттера политически итог сенах латт аьча, из латт, халкъа боахам бlарчча хьайийцача боаррамагlа дегlаухилга lалашдаь хиларах, коммунизма материально-технически база хьаяра даькъе дlахьалхашкахьа боккха гlа баьккха хиларах.

Дlахо сихха дегlаухаш латт Советски Союза экономически низ. Лакхагlча лагlа тlа йоалаш айеннай социалистически индустри. Болх бе йолаялийтай бlаьз йоккхий промышленни предприятеш. Дlахо дегlаихад промышленноста, гlишлошъяра, транспорта, бувзама дерригa доакъош Лакхъеннай къахьегама овсарле, айбеннаб производства технически боарам, керда арахеца доладаьд продукце дукха хlанзара тайпаш.

КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленумо хlанзарча хана лаьрхlа лард елла парте аграрни политика леррагlа чакхъяхар бахьан долаш бlубенна социалистически экономика чlоагlа дегlаена сектор а хинна дlаотташ латт юрта боахам. Чlоагlъеннай колхозийи совхозийи материально-технически база, дуккагlа йоах лаьттанцарен хьайбашкарен продукташ.

Советски наха дизза холу КПСС XXIV съездо оттаяьча социально-экономически программах доала беркат. Дикка айбеннаб халкъа хьал-торон боарам. Лакхденнад болхлойн гlулакхерча наьхен алапеш, колхозхой къахьегамах тела мах. 30 миллион совгlча сага лакхдаьд пенсеш, пособеш, стипендеш, кlезига lалашбаьча дезалий бефашта лаьрхlа пособеш тела оттадаьд. Шеррача масштабе дlахо хьалдеш хиннад чуlе цlечош. Пятилетка хьайолаелча денз чуlеча моттигий хьалаш тоадаьд 45 миллион сага. Хувцалуш латт вай городийи юртийи куц, дукхагlа хул школаш, больницаш, клубаш, кинотеатраш, торговлен бытовой гlулакхаш дуи предприятеш. Цу дерригача хlамаша дог теша а деш хьахьокх, халкъа вахара материальни культурнийн боарам лакхбара тlаберзабаь парте никъ хьалла гуччахьара гlулакхаш а хинна дlаотташ латтилга.

Хила боагllача боараме оттабу мехка оборонни низ. Шоай дехкара тешаме долча вай майрача Герзашцарча Низаша тешаме лоръяу Дай-мехка доазонаш, халкъа кхолламе къахьегам, социализмана карагlдаьнна исторически хlамаш.

Советий мехкара хьал, советски халкъа хьал-торо лакхъялар цхьанна а тайпара вlаши тара доацаш да капиталистически дунен тlарча къахьегамхой гlулакхаштеи хьалаштеи. Вайшига яц экономически кризис, инфляци, бац хьабе болх боаца нах. Кхоаченга бlубенна хьеж вай.

Коммунизм хьалъяра планаш чакхйоахилга айхха дувзадеина да машар лоаттабарцеи чlоагlбарцеи. Дерригча аламий хьашташтеи дагалаттараштеи ма хеттара дола из бакъахьлрен гуманийн лерхlар кхоачашдар духьа вай партеи Советски паччахьалкхенон нийсси тlагlерттан чакхйоах КПСС XXIV съездо хьаоттаяь машара Программа. Долла хlама ду советски нахага маьршача хьалашка бахеи къахьегеи йиш хилийтар духьа. Вежарашха долча социалистически мехкашца цхьана дукха керда гlулакхаш чакхдаьхад дунеи халкъашта юкъера кхоххам кlоаргагlа кlаьдбара, тайп-тайпара обществени строяш йолча паччахьалкхенаша цхьатаррарча бокъонегlа, вlаши гlойле йолча тайпара цхьана леладу гlулакхаш шердара, империалистически агрессенеи реакценеи духьала, дерригача халкъашта чlоагlа машари кхерамзлеи lалашъяр духьа лоаттабеча къовсаме дерригa прогрессивни машар безен низаш кхотадара тlадоазадаь.

Вай дерригa толамаш — уж да турпалча болхлой классо, сийлахьча колхозни ахархоша, халкъа интеллигенце, советски кхалнаха, вай башха-дикача кагирхоша, ССР Союзерча дерригача къамех болча къахьегамхоша хьинаре къахьегарах хьахинна хlамаш. Соахка керда яьржа социалистически яхь лелаеча хана дlадоладаьд дукха маьхера керда гlулакхаш. Шербеннаб встречни планаш тlайияран кхоачашъяран тlехьара болам.

Турпалерча къахьегама гlулакхаш гойт йиcлагlча пятилетка ударникашеи хьалха латтача коллективашеи. Уж вай халкъо дегаоидалеи сийлеи я, массане лархlа а боагlаш лоархlаши сий дешн ба. Партеи паччахьалкхенон боккха мах бу цар къахьегама, хестабу из. Дуккхача хьалхалаттараштеи новатораштеи Даьхен доккхий совгlаташ тийннад. Дикагlбарех дикагlчарна Социалистически Къахьегама Турпала цlи еннай. Дакха хlама доацаш дуккхача шерашка цхьан предприяте болх барах а производственни толамаш дахарах а болхлоштеи колхозхоштеи Къахьегама Сийлен орден тел. Ийслагlча пятилетка ударникий гlулакхаша керда къахьегама толамаш даха деган урaувттадолла миллионаш болча советски наьха!

Дерригa вай толамаш — уж да Коммунистически парте ленински политика леррагlа чакхъяхарах, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша баьча организаторски идейно-кхетамеи балхах хьахинна хlамаш. КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсаме кхы а дуккагlа чlоагlъеннай советски общества морально-политически цхьоагlо, чlоагlденнад СССР халкъий вежарашха дола доттагlал. Советски наха йизза къоабал а ю, хьинаре хьал а лоаш Коммунистически парте чухьарен арахьарен политика, КПСС Центральни Комитето, КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латтача цун Политбюрос массе тайпарен хьалхашка латта деккар кхоачашдара тlадерзадаьи чакхдоаха гlулакхаш. Партеи халкъеи цхьоагlонах латт вай низ дукхбувла хьаст, ерригача вай коталоний лард.

Деза новкъостий!

Керда, 1975 шу — из да КПСС XXIV съездо белгалдаь йиcлагlча пятилетка декхараш кхоачашделга вай чакхдаккха деза шу. Цу тайппара, чlоагlа лард йолларгъя хьатlайоагlача, иттлагlча пятилетке толаме болх бара, парте йlаьххача хинна оттаяь социально-экономически политика чакхъяккхара. Из лаьрхlар кхоачашдара долла хlама дерга советски наха.

1975 шу — из да советски халкъо цхьатарра турпалали къонахчали гайтача, социалистически Даьхен сий, паргlато, кортамукъале лораяьча, дунен халкъаш фашизмо лоалла оттаера кхерама кlалхардаьхача **Сийлахь-йоккхача Даьхен тlемо тlа котало яьккха 30 шу дизар вай белгалдоаккхаргдола шу.** Хlара советски сага **патриотически** декхар — сийлахь-йоккхача Коталон юбилейна ваха мавоагглара накъавахар, къахьегама фронте керда хlамаш карагlдувларца из белгалъяккхар.

Укх шерара вай декхараш белгалдаьд КПСС Центральни Комитета декабрьски Пленумо СССР Лакхехьарча Совета сессеи. 1975 шерара халкъа боахама план кхоачашъяр мехка экономически низ дlахо чlоагlбеча, халкъа боахама, lилма, культура дерригa доакъош дегlадоаладеча, къахьегамхой хьал-торо лакхъеча керда боккха гlа баккхар хургда. Уж декхараш кхоачашдар lалаьмате боккха экономически, политически, дунеи халкъашта юкъе лоархlам болаш да.

Лакхача темпаегlа дегlаухаргъя **социалистически промышленность,** кхы а йоккхагlа хургъя цун масштабаш: Болх бе йолайолийтаргъя lаьржеи сийрдеи бесаш долча металлурге, машиностроене, химе, энергетика, кlора, мехкдаьтта, газ йоаха, яйгачеи кхачани промышленноста бlаьш керда предприятеш.

Дlахо а дегlаккхувларгъя йоккхий территориально-производственни комплексаш, хьалъергъя Камски автомобильни завод, Байкало-Амурски машинникъ, промышленни тракторашъ ю Чебоксарски завод, Усть-Илимски хьун промышленни комплекс, Ленинградскии Курскии атомни электростанцеш, Нурекскии Саяно-Шушенскии ГЭС-аш юкъе а йолаш йола дуккха лоархlаме халкъа боахама объекташ. Цу дерригача хlамаша йиш хулийтаргъя Сибарегlеи, Дальни Востока, мехкарча кхыча районий lалаьмате доккхий рузкъаш халкъа гlулакхага диззагlа дlадахийта.

Кердача боарам тlа боалаш айлургба **юрта боахам.** Дуккагlа дахеи кийчдеи лерхl ялат а лаьттанцареи хьайбашкареи йоала кхыйола продукташ а. Де дезаш дукха кlамаш да юртбоахама производство леррагlа индустриальни ларда тlа яккхара, цунна специализаци, концентраци, боахамий юкъара коопераци яра а шерра химизаци мелиораци яра а. Шерра дlаболабергба РСФСР lаьржа доацача лаьттай зонера юрта боахам дегlабоалабара комплексни программа кхоачашъяра болх.

Чакхдаха лоархlаме гlулакхаш оттадаьд **къахьегамхой хьал-торо дlахо тоаяра.** Лакхлургда алапи, общественни потребление фондашкара тела вхчаши льготаши, дlахо а массе метте дуккха хьалде лаьрхlад чуlе цlенош а хlаьта иштта школаш, больницаш, коммунально-бытовой гlулакхашта лаьрхlа объекташ а. Дукхагlа хьа а дергда, бахача нахага дохкарг а да промышленни кхачани товараш. Парте дlахо йодача хана я долла хlама дергда советски наьха вахара боарам халданза лакхбара, цар къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара.

Новкъостий!

1975 шера халкъа боахама плана тlа теркалъеш я loаяь опыти вахаро хьаоттаяь керда проблемаши. Цу плана заданеш онда я, цхьабакъда уж толаме кхоачаши тlехкхоачаши яра хиланза дарг мел доацар вайга долаш да. Вай доалахьа — lалаьмате боккха экономически низ, болхлой, колхозхой, специалистий башха-дика кадраш, йоккха lилма-технически потенциал, lалаьмате йlаьхий lалама ресурсаш.

Цхьабакъда бlарга ца гуш lе йиш яц нийслуш дола кхоачамбоацараш а. Уж долаш да еза-йоккхача индустре а, халкъа эша хlамаш хьаеча а, гlишлошъеча а, юрта боахаме а. Дуккха а моттигаш нийслу производственни мощностащ болх бе йолайолийтеи караерзаюи ханаш хьейолийташ, къаьсткъаьстача предприятеша планаш кхоачаш ца еш. Хlанз дlадехарашка хьежжа массаза а хилац арахецача продукце дикали ассортименти.

Вайна карагlдувларий санна, иштта хьалхашка увттача проблемай а йиззаи воай гlалат къайла ца хьоши анализ елга дlахо дlахьалхашкахьа ахара хиланза яргйоаца предпосылка в хинна дlаэттай. Вай йоккхагlа хиннача торонех массе меттеи кхетамцеи пайда эцарга, резерваш оарцагlъяхарга, кхоачамбоацараш хоадамболлаш дlадахарга, халкъа боахама дерригача доакъой болх тоабарга хьежжа хургда гlулакх.

КПСС Центральни Комитето беррига болхлой, колхозхой, специалисташ, lилмахой, беррига советски нах тlахьех 1975 шера планови заданеш кхоачаши тlехкхоачаши яр духьа, производства эффективность лакхъяр духьа, пятилетка толаме чакхъяккхар духьа шерра социалистически яхь йоаржаяра. Яхьа девиз хила а хиннай, иштта юсаш а я: **дукхагlа, дикагlа, дlадодар кlезигагlа долаш продукци тела!** Духхьал из хила деза социалистически яхье дакъа лоацарий теркама юкъмоттиге латташ, цо къоастам бе беза къахьегача хlара коллектива, ерригача заводий, фабрикий, шахтай, рудникий, гlишлоний, колхозийи совхозийи, транспорта, бувзама, гlулакхаш дара сфера предприятей, lилмаи культураи учрежденей балха чулоацамаи ритмаи.

Хlанзарча этапе дуккала хьоккхамашта нийсса тlа-тlа дукхагlа хьалхарча плане хьаувтт **мохк экономически дегlабара дикала хьоккхамаш.** Вай деноша тlагlорттадаь дlадехараш — lилма-технически прогресс сихъелга, цунна карагlдаьннараш, къахьегам, производство, доал делга вlаштlехьдаккхара толашагlа йола методаш юкъеккухьилга, предприятешта планагlа реконструкци елгеи уж технически керда кийчъелгеи, продукци тlехдика хилийтара тlехьара массане болам дегlабоалабелга. Вай гlулакхий еррига оагlош чулоацаш хила беза дикал бахьаи долаш, эффективность лакхъяр духьа лоаттабу къовсам.

Хоадамболлаш болча лоархlаме да **къахьегама овсарле лакхъяр.** Аьлча кхоачам ба, къахьегама овсарле алхха цхьа процент лакхъяро шера 5 миллиард сома маьха хlана яц аьнна йола промышленни продукци дукхагlа арахеца йиш хулийтаргхилар. Укх шера цу фактора чотах хилийта лаьрхlад дукхагlа хьаеш йолча промышленни продукце 86 процент, юрта боахаме керттерча даькъе дукхагlа йоаккхар, гlишлошъечеи транспортеи деча балхий объем. Къахьегама овсарле лакхъяра йоакхо яр — хlара советски сага, хlара къахьегача коллектива сийлахьа гlулакх.

Социалистически боахам лелабарах дlахада йиш йоаца оагlув — **хlамай кхом бари хьурмат дари.** lалаьмате лоархlаме да вай материальни, ахчан, lалама ресурсех, хlара къахьегамхочун балха ханах кхетамца, дас санна пайда эцар. Из дулургда, нагахьа санна миллионаш болча болхлоша, колхозхоша, специалисташа, мехкарча берригача къахьегамхоша бедаа, электроэнерги, материалаш кхояр шоай дулхах-цlех дола гlулакх лоархlаш хуле. Арахецача продукцега дlайолха материалаш алхха цхьа процент кlезиьяр хlанз къамаи доход кхы тlа а 4 миллиард сом гаргга алсамъяккхара нийсса да. Хlара советски сага декхар — хlамаи доал доацаши хьурмат доацаши хилара духьала тlагlертта къовсам лоаттабар, социалистически доалахье, вай общества рузкъа лорадар.

Халкъа къахьегамо вай мехка хьаяьй lалаьмате йоккха **производственни фондаш.** Царех дикагlа пайда эцаро, керда юкъе йоалаяь мощностащ сихагlа караерзаяро, оборудовани болх ца беш латтийтилга кlезигагlа хилийтаро, техникага, хlара станокага, машинага дикагlа хьажаро боккха экономически пайда бу. Промышленносте фондаша хьалур производственни фондий сома тlа алхха цхьа кепига тlаккхийтача кхо миллиард сома рузкъа кходу.

Ийслагlа пятилетка толамца чакхъяккхара лоаттабеча къовсаме къахьегама коллективашта, хlара советски сага хьалхашка хьада декхараш латт. Хlаьта чlоагlа лоархlам болаш да уж ший ханнахьа, цlенача дег тlара, гlулакх довзаш чакхдахар. Хlаравар дог цlенеи творческии къахьегаш, къахьегамеи паччахьалкхени дисциплина кхоачашъеш, доагlар дизза шийгара а ший новкъосташкара а хьадехаш хулга lалашде гlорта деза. Хlара бригадеи цехи хlара предприятии гlишлои, хlара колхози совхози лерттlеи барт болаши болх бе декхарийла я, заданешн, встречни планаши, социалистически декхараши кхоачаш а тlехкхоачаш а дара мамогга низаш тlадахийта дезаш а я. Цунах латт — вай беррига болх толамца чакхбаккхара хиланза даргдоацар.

КПСС Центральни Комитет кхайк болхлой классага — советски обществе хьалха латтача низага, — шуга, промышленноста, гlишлошъяра, транспорта, бувзама болхлой:

Хьинаре къовсам лоаттабе продукци боарамах, номенклатурах, дикалах пятилетка чакхйоалача шерара декхараш ханал хьалха кхоачашдара, производства эффективность лакхъяра; lалашве балха ханах, оборудованех беркатегlа пайда эцилга, кхом беш пайда эца электроэнергех, доагорах, бедалах, материалех; ханал хьалха хьалъяь яха керда объекташ, сихагlа караерзае цар производственни мощностащ!

КПСС Центральни Комитет кхайк колхозни ахархошка, совхозий болхлошка, шуга юрта боахама болхлой:

Алсамдаккха юртбоахама продукци йоаккхилга а паччахьалкхенга йохкилга а; хьувкъам лакх а бе дукхагlа чу а эца ялат, боамби, шекара свекла, коартолаш, кхыйола культураш; лакхъе хьайбай боахама продуктивность, дебаде хьайбаш, коа тlара оалхазараш; дукхагlа даккха дулх, шура, фуаш, кхыйола продукташ; къовсам лоаттабе продукце дикал лакхъяра, лаьттаи хlара гектарах, хlара тракторах, комбайнах, хlара минеральни удобреней тоннах дикагlа пайда эцара тlехьа!

КПСС Центральни Комитет кхайк халкъа интеллигенцега, шуга, инженераши техникаши, юрта боахама специалисташ, lилмани культураи деятелаш, дешареи унахцlено лораяреи болхлой:

Шоай низ тlаберзабе lилман-технически прогресс сихъяра; чlоагlбе производствацара lилмаи бувзам; сихагlа балха юкъедоаладе lилманна, техникана, хьалха латтача опыта карагlдаьннараш; lалашде советски культура, халкъа дешари унахцlено лораелгеи дlахо дегlадоаладелга; шоай кхолламца наьха дегаш ураоттаде керда къахьегама толамаш дахара; дlахо а парте тешаме гlончаш хила керда саг кхевеча, коммунизма, советски патриотизма, пролетарски интернационализма идеалаш йолаш кагирхой кхебеча!

КПСС Центральни Комитет кхайк шуга, торговле, общественни кхачан, наха гlулакх дара, коммунальни боахама болхлой:

Дегlа а доаладе, тоа а де наха гlулакх делга, юкъейоалае болх бара прогрессивни формаши методаши, лакхъе советски наха гlулакх дара культура!

КПСС Центральни Комитет кхайк шуга, советски кхалнах:

Шун хьинареча къахьегамо, дезалах, берех оаш еча ноазной йоакхоно ерригача обществагара дег тlара баркал а даькхад, сийле а яьккхай. Керда, 1975-гlа шу дерригача дунен тlа белгалдоакх кхалнаьха шу санна Кхы а хьинарегlа дакъа лаца общественни вахаре, Даьхен беркатаболча кхоллама къахьегаме!

КПСС Центральни Комитет кхайк шуга, советски мехка кагий нахи мехкарийи:

Йоккхагlйолча ноахалений когаметта тешшаме дlаотта кийча хила, цар турпалера гlулакхаши традицеши дlахо кхахьа. Тlагlерттаи хьинареи lомае знанеш, тlехдика къахьегарца белгалдаккха пятилетка тlехкхьара шу; Коммунистически парте планаш толамца кхоачашъяра дерригача халкъо лоаттабеча къовсаме доагlаш дола дакъа лаца!

КПСС Центральни Комитето партийни, советски, боахама, профсоюзни, комсомольски организацеш тlахьех наха юкъе беш бола болх даим тоабе, социалистически яхьи боахама кулгалдара методаши эргайоахаш тоае, тlадиллача гlулакха хьалхара берригача болхлой бехктокхам айбе. Боахамеи паччахьалкхеи аппаратеи ерриcача звеньяшка беча балха ленински стиль тlагlертта юкъекхахьа, ведомственни моттигереи уйлаш хьаллувцарашца, бехктокхам ца кхетаберашца цlенхаштта къовсам лоаттабе беза, критикеи самокритикеи дегlакхувла, майрра кхоачамбоацараш хьагучадеха, болх толамца чакхбаккхара новкъа мел дар дlадаккха деза.

Коммунисташи комсомольцаши декхарийла ба социалистически яхьа керте латта, из дегlакхувлаши вlаштlехьйоаккхаши бола низ хинна дlаотта, производственни общественни вахаре лакха сакхетами творчески хьинари гойтарца хьоккхам тела. Уж декхарийла ба ийслагlа пятилетка толамца кхоачашъяра къовсам лоаттабеча къахьегама коллективашка авангардни лоархlам дlахо йодача хана а хьинаре кхоачашбе.

Новкъостий! Шерагара шерага йlаьхагlеи низ болашагlеи хул вай Даьхе, тоалуш латт халкъа вахар. Кхоаненах, сийлахь-йоккхача Ленина васкет даь дита исторически гlулакх бакъхиларах чlоагlа дог тийша а долаш, кхача lертача лерхlачунга — коммунизмага дlахьалхашкахьа ух вай.

КПСС Центральни Комитет тешаш я вай парте, дерригача советски халкъо пятилетка тlехкьарча шера творчески хьинар даим совдоахаш къахьегаргхиларах, коммунизм хьалъеча дерригача достамашка дика вlаштlехьбаьнна а болаш керда йоккхий коталонаш йоахаргхиларах.

Пятилетка толамца чакхъяккхара, КПСС XXIV съездо оттадаь сийлахь-доккха декхараш кхоачашдара дерригача халкъо лоаттаеча яхьа байрак кхы а лакхагlа айе!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет

РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТА ТОЛАМ

Республика промышленноста болхлоша 1974 шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь а йоаржаяь ханал хьалха кхоачашъяьй продукцена реализаци ярей дуккагlйола лоархlаме продукци арахецареи дlададача шера план. Шера планагlа лаьрхlачул совгlа арахийцар цхьа миллион сома маьха товарни продукци.

1974 шера план кхоачашъяьй мехкдаьттахоша, химикаша, энергетикаша, машинашъераша, хьун боахама болхлоша, хlамаш тегараша, кхачан промышленноста болхлоша, промышленноста, кхыча доакъой болхлоша.

«Грознефть» объединене предприятеша шера планагlа лаьрхlачул совгlа даьккхад 50 эзар тонн мехкдаьттеи 208 миллион кубически метр гази.

Социалистически яхье хьалха латт СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически комбината, Н. Анисимова цlерагlча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, Грозненски «Нефтехимзапчасть» завода, Карабулакски химически реагенташ арахецача завода, Вознесенски газ чакхйоахача завода, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завода, «Пишемаш» завода, швейни производственни объединене, Гормолкомбината, кхыча предприятей коллективаш.

КПСС ЦК декабрьски (1974 ш.). Пленума решенешта жоп а луш республика промышленни предприятей коллективаша дерригa шоай къахьегама низаш оарцагlдаьхад пхе шера план толамца кхоачашъяра.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Грозненски автотранспортни предприяте коллективо дlадахача шера тlайийца хинна социалистически декхараши встречни плани дикка тlехкхоачашъяьй. Планагlа лаьрхlачул совгlа дlа-юха бихьар цар 287 эзар тонн халкъа боахама мухь. Тонно - километраш яра паччахьалкхен план 101,8 процент кхоачаш а еш, заданел совгlа яьй 2 миллиони 16 эзари тонно - километр.

Укх тlехкьарча хана дикка тоабаьб предприяте водителаша пассажираш дlа-юха кхувлара болх а. Пассажиро-километрий шера план 104,6 процент кхоачашъяьй цар. Заданел совгlа мах луш яьй 42 эзар пассажиро - километраш. Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьегаш социалистически яхье хьалхалатташ я Ван Виктор Васильевич керте латтача цхьоалагlча колонна коллектив. Массехк бутт баьнаб цо укх шера календарагlа къахьега.

Хайал дуккха хьалха шера план кхоачашъяьй предприятерча 240 водитела, итт бригадо. Социалистически яхье хьалха а латташ къаьстта дика болх беш хиларца белгалъяьнна я Белкин Алексей Егоровича, Куликов Иван Филипповича, Герзишев lайнде, Камаев Махьмада, Ладянов Бориса, Хасемиков Шарипа, кхычар кулгалду бригадаш.

Ийслагlча пятилетка задании пхе шера тlайийца хинна социалистически декхараши хlанзлехьа тlехкхоачаш а даь тlайоагlача иттлагlча юбилейни пятилетка чотах къахьегаш 27 водитель ва цига. Царна юкъе ба водителаш Евлоев Идрис, Петросян Георгий, Макаренко Виктор, Курбанов Бексолта, Гусев Василий, кхы дуккха барaш а. Юкъера лаьрхlача хlара сменагlа нормаш 145 — 150 процент кхоачашъю цар.

Сийлахь - йоккхача коталон 30 шу дузача денга укх шера хьалхарча ах шера задани кхоачашъяра беррига водителаш тlа а хьехаш дика инициатива дlайолаяьй водителаша ни. Гусева, Петросяна, Головченкос. Из дуккхачар дог раьза долаш хьаллаьцяй.

Бlубенна дlадоладаьл предприяте водителаша пятилетка тlехкьара шу. Укх бетта хьалхарча деношка цар планал совгlа дlа-юха бихьаб бlаьш тоннаш халкъа боахама мухь.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЛОРАДЕ lАЛАМА БЕРКАТ

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссешка

1974 шера 26 декабре lалам лорадара Ерригроссийски общества республикански совета Президиумаца цхьана Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета lалам лорадара йолча массазарча комиссе заседани хилар.

Комиссе дийцар республике йолча бочача бlарий бешамий хьалех дола дош. Докладчикаш — хьун боахама управлене, юрта боахама министерства, массазарча комиссе членаша шоай къамаьлашка белгалдаьккхар республика колхозашеи совхозашеи укх тlехкьарча хана кlезига балхаш ца даьлга боча бlараш дола бешамаш шеръяра, хlаьта цхьаццанахьа латаш а хиннай уж гаьнаш.

Бакъда, из гlулакх вlаштlехьдоаккхача кхы а дукха цlенхаштта кхоачамбоацараш да. Боахамийи колхозийи, хьун боахама управлене, юрта боахама министерстваи къахьегамхой депутатий Советий дуккхача исполкомийи кулгалхоша йоагlаш йола терко яц дlаегlа гаьнаш лораяраи царна доагlаш дола гlулакх лоаттадараи. Цхьайола моттигаш хиннай зонай хьалаш дика е во хилар, бlарий сорташ шелал ловш е ца ловш хилар теркал ца деш гаьнаш дlайогlаш, уж дешаш шоаш къестадеча хана республике lилмангоххама станцешеи lилман учрежденешеи бувзам ца лоаттабар бахьан долаш дlаегlа дукха гаьнаш хlалакьхиннай, хlаьта 1969—1970 шерашка йохьаярах дlаяьхай. Бакъда, царна метта кердаяраш дlа ца йогlарах уж бешамаш 3775 гектарага кхоачаш кlезигьеннай.

Дуккхача бешамашка бlарий геттара лоха хьувкъам чуэц.

Массазарча комиссе юрта боахама министерствана, хьун боахама управленена, къахьегамхой депутатий Советий йоагlаш йолча исполкомашта могадаьд хlалакьхиннача бlарий гаьнашта метта керда яраш дlайогlара де дезар делга. Из шоаш деча хана цар хьалхле лелае еза кхыча республикайи областийи боахамий дикагlйолча опытаца, опытно - экспериментальни станцейи lилман учрежденейи рекомендацешца, цунца цхьана вай хьалашка дика хьувкъаши шелал ловши дола бочача бlарий сорташ дуккагlа доаржаде, царна дикагlа гlулакх де, гаьнаш галхаргйоаца, цар хьувкъам лакхлургбола, из маьхера культура дlахо дегlайоалаергйола гlулакх lалашде деза.

Массазарча комиссе республика Министрий Совете представлени елар Ачхой-Мартановски районе керда вlашагlъеллача сом кхебеча совхоза доазон тlа мичахьеи малагlча боарамеи бочача бlарий бешамаш хьаяр дош къоастадара.

Массазарча комиссе йийца а йийца 1975 шера лаьрхlа балха план чlоагlйир.

ЕРРИГАЧА КОЛЛЕКТИВО А ХlАРА БОЛХЛОЧО А

Доккхий производственни толамаш доахаш хьайоагlа «Котлоочистка» завода Ростовски участка грозненски филиала коллектив.

Дlададача, 1974 шера 25 декабре пятилетка диълагlча шера план кхоачашъяь хиларах лаьца рапорт делар Даьхенгl.

— Толамца кхоачашдаьд ерригача коллективо а хlара болхлочо а паччахьалкхен план а социалистически декхараш а. — йоах филиала воккхагlволча мастера Корнев Геннадий Александровича.

Дукха балхаш даьд Дагестана а вай республика а теплоэлектроцентралашкара котлоагрегаташ цlеньяра.

Дикагlболча болхлоех лоархlаш ба укхаза болхлой Е. Цымлянский, Ф. Федотов, А. Шевцов, мастер М. Тараканов.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

ПХЕЗЛАГlА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ИЙСЛАГlА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРАХ

Пхезлагlа хержача Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета ийслагlа сесси хьаелларгъя 1975 шера 8 январе lуйрийна 10 сахьат даьлча КПСС обкома политически дешара Цlагlа.

Депутаташ дlаязбу 1975 шера 7 январе lуйрийна 9 сахьат даьлча денз сайрийна 7 сахьат даллалца Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме (Комсомольски улица, 112,4-гlа этаж, цlеной №№ 104, 105). 1975 шера 8 январе lуйрийна 8 сахьат даьлча денз КПСС обкома политически дешара Цlагlа.

ДОЛАКОА ХИННАЧА СХОДЕ ДАКЪА ЛАЬЦАРАША МАЛГОБЕКСКИ РАЙОНЕ МЕЛ БАХАРАШКА ДАЬ КХАЙКАРАЛ

Деза нохчостий!

СССР халкъий ленински доттагIалла — сийлахь-йоккхачу Октябрьски социалистически революцехь карагIдаьнна доккха хIама. 30 совгIа къамеш нардонходстехи бохадахаш бах вай районе. Социалистически Дай-мохк — иза дуккхачу къамех бола нагIатачеи цхьаторт бокъонашца йолчеи халкъий барт тайна дезал болу вай ца.

Октябрьски революце кхачинарчу Россе дахкачан халкъашта, боадонера даьхад но уж. Советски Iаьдал далале йолчу ханахь цхьаъ цII школа, клуб е культура ца, больница, детсад хиннац тха юрта, хIаьта электричество-м вIалла фий а мича ховра, нагахьа сагI вацар юрта йоахарашедар ховш. ХIанз вай юрта шийла школа, больница, детсад, башха-дика культура ца, тикаш, столови, аптека, шенош йоагаш Ильича лампаш я, лахкерех юкъера специальни образовани йолаш 140 гарга са юрта.

Советски халкъа цхьаьгIо хьа а тоахна Iаьдал бахьан доалаш лоаттадаьча къовсамашка, хьалкархоча нашхо бахьанца денаш нийсса чхьана къахьегаш. IалахьатегIа боккхача низаца хьагучахьар уж Сийлахь-боккха Даьхен тIом болча хана карагIдийннача делачан гIулакхашта массане а къахьегар гойтача турпалчаш. Фашизмашта доаттабоача къамсаме Даьхе бахьан долаш даь-ча тIемашка шоай са ца кхоадеш турпалаш санна лета велав тха юртара 40 совгIа саг. хIаьта тахан вахаш къахьегаш я кхувш йоагIача тIехьенна патриотически кхетам балара гIулакха шоашкара хьокхам тIехьан этта. 20 совгIа саг.

Тахан из цхьоагIо гуш я КПСС XXIV съезда решенеш, нийсагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашдеш духьа айденнача къахьегама хьинарца, промышленностех юрта боахаман хьахха лаатача болхой, интеллигенце керда дIадоладелча патриотически гIулакхашца.

Юртарча наьха дегаодло я парте член, «Ингушский» совхоза хьалхаатта доярка, юртенчи городской Советний депутат, Къахьегама Шеча Байракха орден лелаю, шин пятилеткан хьэ шераш алхь шераш кхоачашдаь дIайоалла Пешхоева Нина Муциевна. Производстве геттара дика къахьег тха юртарча наха: бурув деттача Алероев Салов дин, Октябрьски революцен Къахьегама Шеча Байракхен орденашт лелаеча Солтукиев Берса, Къахьегама Шеча Байракха орден лелаеча Алероева Любас, «Знак Почета» яха орден лелаеча Богатырев Османа, кхычар. Тха юртарча тIкъаь сан IIIagра нийсагIча пятилетке къахье-гама толамаш дахарах доккхий правительственни совгIаташ деннад.

Шин йразера вахари хьал торон бахьан долаш халкъий ленински доттагIалла, КПСС къамий политикана дехкарийла да вай халкъ.

Экономически культурни дакъа Советски Iаьдал латтачьа юкъера шерашка вай хьалхаьша ша кхера хьалх Iаьдал доккхий толамаш — уж да вай мехкарча деррига халкъаша, эгара хьалха, сийлахь-доккхачу эрсий халкъо вайна вежарашха деча новкъосталах хьаьхинна хIамаш.

Цхьабакъда роблие хIанз а тIехьа леладу дахен къахьегена вайна новкъарле еш дола, къаман культура дегIаяра духьала латта, ширача замах юхедисена тайп-тайпара зуламе гIулакхаш. Царех ца урдош дахар, нуьце лахар, дукха итт кхувлар, кхенза бола мехкарий марe ахийтар, мехкарий ухдабар санна дола эхь долен айпен гIулакхаш.

Уж сий доаша а лоархIаш, болашта пайдане хьал кхычаш юкъе цIадарри, нийсса а лакхадаьча наха хьахьа тха болашта тIа керда толам кхачийта ар.

Дака а дакахьа, тоа а луда дохаргдоаца СССР халкъий ленински доттагIалла!

Хоастам хилба хьамсарча Советски Союза Коммунистически партена!

Массава раьза а волаш тIаийнад 1974 шера 19 декабре Долакоа хиннача гражданий сходе дакъа лаьцараша.

(1974 шера 26 декабре арадаьннача «Ленина байракх» яхача газета тIара).

Грозненски ремонтно-механически завода мехкадьтта оборудоване ремонт еча коммунистически къахьегама синлен цIн лелаеча участка болхлоша кийчьо буровн насосаш, вертлюгаш, турбобураш чIоагIа шаш я вай республикерча бурудеттараштта. Уж дукхагIа араяцаш тIагIертта къовсам лоаттабеча участка дуккхача болхлоша тIехьхоачашъяь нхе шера задани. Царех цIа ед сесларь Г. Сахаветдинов Гафиль Исхакович. Юкъера лаьрхIачам хIара сменагIа нормаш 170—180 процент кхоачашъю цо.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара тIехьа) ремонт яьча буровой насосага хьожаш ба слесарь Г. Сахаветдинов мастер И. Панченкон.

И. ПЛИЕВА сурт.

Бурувдеттача балхий Старогрозненски управлене шеча итолоке йийлла партийни собрание яр шера. Цига гулбеннаб Центральни инженерно - технически служба, шин районни инженерно - технически службой коммунисташ, парте бола нах.

Цига дувш коммунистий авангардни лоархIамах, вартийни организаце дехарах, парте кърда нах хьалдарваш дола дешаш.

Тоавенна кхо эIамсаг нагIа вIаши юхие. Царск цхьанне

ПАРТЕ МУГIАРАШКА ДIАИЙЦАР УЖ

шийна аьттехьа вагIача къонахчуьга шорттига аьлар:

— Тахан фуд а ца ховш чIоагIа кер тохабенна ва со, Александр Бабкенович. НагахьI санна коммунисташта со хьал ца лоаше...

Белаж тIа кулг а теха, из тешаш дешех вах:

— Сагот мэ де Iа Фуртамбик. Дика чакхдаргда деррига а. Коммунисташа хьаллоачаргда хьо.

Партийни бюро секретара Василий Федорович Жеребцова хоам бу собрание бахькарашка КПСС членалла кандидата РИТС-2 смена начальника Арсамаков Фуртамбик ше КПСС членалла дIаэцар дехаш заявлени енна хилара. Цо Iодеш Фуртамбика вахар нахъ къа керттера моттигаш кэлаш дола кахьат. Цул тхьа йис шу да. Из болх беш хинна бурудеттача балхий Старопромысловски управлене бурудетта болхло, бурудеттарчу гIонча, бурудеттар во- лаш.

1969 шера цо йистелкхкар Грозненски мехкадьтта институт. Из хIанз мехкадьттен газа яккара скважинаш йоалаш инженера специальность йоаш я.

Фуртамбик Советски Эскарe гIулакх деш хинна, из запасе вола лейтенант ва. Цо декх шу коммунистий мугIарашка дIаэца.

Цушна рекомендаци еннача РИТС-2 начальника Малхазов Александр Бабкенович КПСС членалла дIаэцар ше мегаргва Арсамаков йоал, цо лаьх ба дика довзаш бахьах кхелмаш инженер волаш хьаьвагIа из цо хьинаре дакъа лоа коллектива общественни вахара юкъе, из дика агитатор, денал дола дружинник ва.

Иштта дика тешал ду Арсамаков Фуртамбика рекомендацеш енача коммунисташа Николай Заспенкон Борис Перечесвен.

Арсамаков лаьца дика кхамаьлаш дир коммунисташа, тешаме новкъост из хилар белгалдаькхар. Берригa коммунисташ раьза а болаш леннийна парте членалла дIаийцар Арсамаков Фуртамбик.

Цу дийнахь йиш КПСС членалла дIаийцар сменин мастер Владимир Нейбай, сменин мастер Александра Каплухова — парте члений кандидаталла.

Цу тайпара, бурув деттача балхий Старопромысловский управлене партийни организаце тIаккхийттар дика кхо саг.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

ЛОАРХIАМЕГIДАР. БЕЛГАЛДАЬККХАД

ХIанз шоаш шера баьча балха итогаш еш я райони комсомольски организацеш. ХIара, ВЛКСМ член. Из дара тIаера яр яр шу чакхдоалаш еррига юкхьанцарча комсомольски организацешка чакхьаьяна отчетно-выборни собранеш. ЦIар хьагойтар кагирхой коллективашта карагIдаьннарашна цхьана шера балха дола кхоачамбоаларш. Къаьстта терком тIабахийта дийцар юкхьанцарча комсомольски организацешта керда хIуна берригача вахара ош йола влияни чIоагIдара, шу денал айдара. хIара шера ВЛКСМ член а, союзе воаша хIара кагирхо а общественни балха юкъеозара а. хьудола я дешаш.

Пятилетка дийлагIча, къоастамбеча шера шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара тIагIертта къахьега хьинай районa комсомольско-кагирхой коллективаш. Царех дукхачар шоаш де лаьрхIар ракорташ тийнад. Из де цар вIаштIехьдалар берригa организационни политико-хьтаемен болх хоульн тоабь эргабакхкар бахьан долаш.

Дикка тоаенний группаш, цехови, иштта юкхьанцарча комсомольски организацей секретарий состав. Царех 28 саг лакхерен чакхъяккхазза лакхерен образовани йолаш ва, 21 парте членалла кандидат ва. Цо цIаьхха а къьгга хьагойт комсомола болх шин теркама кIахара ца йоалийтта. цига болх бе шоай мугIарашка тешам бенна бола къона коммунисташ хьежабеш бола.

Укх тIехьарча хана дукхагIа йоакхо а дахийна тхо комсомольски политдешара система тоаяр. Районе вIаштIехьа болх беш я 15 кружок. ХIара шера дика хьахержа дахийнад тхо кагирхошта кхемольски организацеш сагаргарацешта пропагандисташ, лекторашь агитатораш.

Цхьабакъда, долаш да районе комсомольски организацей балха цIенхаштта кхоачамбоацараш а. Цхьайолча организацешка дукха бу организационни политико-массовни болх. КIезига юкъеоз комсомола цо хоаца бола кагирхой. Районе эггара йоккхагIа йола предприятеш я «Электроинструмент» а трикотажни фабрика. ВЛКСМ члени мугIараш шера дIадолаш бахьан лаьца йола йоккхий торонаш йолча шоай комсомольски организацеш 5—10 процент мара дегIаенаяр. Цу тайпара хьал эттад районе комсомольски организацеш карчен совхозкшарчен комсомольски организацешка а.

БоагIача боарaме лелабаш цхьайолча комсомольски организацеш, къаьстта йоккха лакхе лакхара кагирхой коллективашка идеологически болх. Царех йокса шераш гIаукий кагирхошта интернационални атеистически кхетам балара. Цу тайпара кхоачамбоацараш да «Экажевский» совхоза (секретарь нов. Угурчиов), ДСЦ-2 (секретарь нов. Местоев), кирпичашьяча завода (секретарь нов. Горчханова) комсомольски организацешка. Цу организацешка хан-ханнахьа чакхъяьш комсомольски собранеш, ВЛКСМ членех дикка дакъа хьабакхачар кагирхой хьа шайне дакъа лоацаш чакхоьвл уж.

«Электроинструмент» заводе а трикотажни фабрикерa башха хьабиа кхача организацешка комсомольски кагирхошен геттара ледара дакъа лоац Iилмани-технически творчестве.

Болх дикка тоабара чIоагIа новкъарле еш я хIама да комсомольски организацей секретараш гIадачa хувдалуш хилар. Из бахьан долаш царех дукхагIбараш хайра балха опыт йоацаш дIахо йодача хана Iомабе безаш ба. ТIехьарча кхоачашдаьча шера организацешка керда хийцадаь 40 процент хувдалеаар комсомольски актив.

ДIахо йодача хана кхы бекхоахкамегIа дола декхараш хьалхадаьккха латта районa комсомольски организацешта хьалха. Деррига а дIадолашду комсомольски болх хувца. Из лоархIаме организационни политически мероприятеш йоагIача тайпара чакхъяьккхе а. кийчо еш я комсомолашта комсомольски организацеш. Шеко яц, КПСС XXIV съездa ВЛКСМ XVII съездей решенеш, комсомольски кагирхой хьинари декадни айдара йоагIа аьттув боалийташ вай района кхы пох хургахилара.

А. ДОДОВ,

ВЛКСМ Назрановски райкома хьалхара секретарь.

Кердача тайпара

Хьинаре къахьийтар дIадахача шера Нохч-ГIалгIай гIишлойерча управленена чуйоагIача иттагIча «СпецСМУ» коллективо, Укхаза яьрьача социалистически яхе хьалхалаттая яр Ешков Бориса кулгалду комплексни бригада. Злобина метражер болх бу цо. Грозне Ленина церагIча улице бытa ца хьалдеш я из. Бригаде болх беш 20 саг ва. Инь блок йолаш вахазаа вIаштIедаьр ца ду даккхадеш латтар. Цу бригада деррига балхаш доаш деннад царна уж гIулакхаш ца дахар мийц тIа кхачалехьа йистедаха. ДIадахача шера доккхий социалистически декхараш тIаийдадар бригадас. Уж декхараш толамеца кхоачашдаь йоах бригадан кулгалдечо Ешков Борис. Укхаза болх болаш цIенна къоастадаь йоаш я балха чакхбаьна. Джанибеков Вахид иштта дика къахьегаш. Моллагла мила хиндалла декхар толамеца кхоачашду цо. Иштта дика тIаьнда кхы дола камешщикаш Середняков, Лупой, кхьбараш.

Вай ювцача комплексни бригаде каменщикаш санна хьинаре къахьегаш шоашкара кора хIара болх топаш йоалар карагIдаьна деанна хьабоагIа монтажникий бригадас...

ХIанз йиьлагIча этажа монтаж кхы хьалийча монтажни балхаш йистедоалаш ва.

О. ШАДИЕВ.

АЗЕРБАЙДЖАНСКИ ССР. Тайп-тайпарча мехкашкара 1200 совгIа студент ва Азербайджана вузашка дешаш. Кагирхошта Iомабала хIанзарча дикагIа йола оборудованешца кийчьа лабораторенаш я, ззараш. томаш тайп-тайпара литература долаш библиотекаш я. Йоккха говзал йола специалисташ а хулаш вуй шин чакхьальча шоай даь мехка цIагIорба уж.

СУРТА ТIА: С. М. Кирова цIерагIча Азербайджански пачахьалкхен университета физически факультета аспирант Сирера Бахбух Махмуди вещества строение кафедра болхло, физико-математически Iилмай кандидат Абдулвагабова Саджити экспериментарна хьожаш ба.

А. ТАВАКАЛОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

ХЬИНАР АЙДЕННА

Къаьстта дика къахьегаш чакхдаьккхар дIадахча пятилетка дийлагIа шу Грозненски электромеханически завода коллективо. Дикка тIехьхоачашьир шера плана. Дахьха цхьаьтта бетта пламал совгIа арахийцар 217 эзар сом маьха продукци. ХIаьта заданел совгIа мехьала яьккхар 160 эзар сом мах бола тийн-тайпара продукци. Къахьегама овсарле шорт лакхьеннай хIаьта арахеяача продукцеша дIабода мах а цхьа процент лохбаь. Пачхалкхеленна пайда бара задания 103,1 процент кхоачаш а еш, пачхалкхаленна бань ней да 908 эзар сом кхор.

Иштта къахьегама толамаш доахача хана шоай социалистически яхье хьалхалатт подстанцен вIаштIехьа А. А. Ловчикова кулгалду бригада, Х. Бекшиев керте латта сварщикий-сборщикий бригада. Цар хIара сменагIа нормаш 140—145 процент кхоачаш а еш, хIаниехьа шоашьёа шера задани кхоачашьяь. Иштта шоай яхе шера задани кхоачашьяь слесара В. Баскова, токара Г. С. Пласкина, резчика К. Ф. Лазарева, формовщика А. И. Спивака, сварщика В. А. Четвергова, кхыбар.

В. ГАВАЕВА.

ХЬЕХАРХО, НОВКЪОСТ

Шин балха говзанч, новкъост, хьехархо — иштта оал Шалински района Ленина цIерагIча колхоза доярках Айдамирова Мингас. Пхиятта шу да из цу бозанца шурий-товарни ферме болх беш йола. Мингас Iомабаь дукха доаркаш ба ферме.

ДIадахача шера планагIа хIара кхоабаьь Iаттагара 1850 килограмм яккха езаш хиннача цо хIара ца эшаш 3000 килограмм шура яьккхай.

Мингас доахача толамий кхайле яц. Цо йизза кхоачашьяь зоотехнически бокъонаш, специалистий хьехамаш, — йоах колхоза керттерча зоотехника Масаев Абдулхьамида.

Из бакъ а да. Шо мел ду хIама дог лазаш, ший еррига гIулакх тIаяхийта цу Мингас.

— Саха керагIомалу Мингаса етт, — йоах шурий-товарни фермa зоотехника Шавлаев Макалина. — ХIана аьлча, сиха лаьш, эгIаз ца ухаш, хьесташ леладу цо доахан. ХIаьта етт чувла ца беш и хьа дикагIа дегIагIа лат цо йаьлр, сихагIа Iов шура.

Дукхача шерашка болх беш цхьаьшаболча специалистий говзал караерзае карагIдаьннад цунна. Иштта, хьайбашта каст-каста кхетача лазарий техьамен синих денеха оттаю, из могаш хиннача хьайбана молкашна, кхьча тайпара хьалха ра новкъостал де хов. Дукхача хана дена кхетадаьл цо йолча хIузба, Iунал ду хьайба кIезигагIа цамосаш хулга.

Шин иш дIахьохахар цу Мингас доахан шин ханнахьен районагIен кхабара. ХIаьта доякхара кхом а бу. БIаргагураш цхьа шура Iаьщна дIадахача шу доаркаш гIова бахьанца доахан кхаьбара хьаьхараш. ХIаьта цо йоах доаркаш дика улла алаш.

Доахан, шинараш дахкара цо кийчду Мингас. Дакха кийчденнача доахан, шинарий шамапаша масаж ю, ара а бахье лелийт, ханиахьа кхоаб, хий моладу.

Шин мукъача хана кхыча доаркашка бIарг локу Мингас, эшачох новкъостал ду, хьехам бу.

Айдамирова шоай хьехархо хилархя, шоаш болх бе Iомабаь хилархя доккха ду ферма дукхача доаркашна. Царех ба цхьа доаркаш Чучаева Залпа, Катирова Марем, Бугаева Меденат, Билалова Эмиса, Ахмадова Майса кхыбараш.

Шоай хьехархочул тIехьабуцаш бац уж балха тIа. Толамца кхоачашду цар шура яккхара шоай декхараш.

Сий долаш ба доаркас Айдамирова Мингас хьабена хьачьна Iилма никъ. Дукхача хана болх болх барах Октябрьски Революце орден, «За трудовую доблесть» яха юбилейни медалаш ела цунна.

Б. АХМАДОВ.

ПРОДУКЦИ ДИКАГIА ХИЛИЙТАРА

«Нохч-ГIалгIай АССР моттигерча промышленностен министерства» предприятеша арахеца продукцех дIахо а дикагIа хилийта тайп-тайпарев хилийтара» яхача Iилмани-практически конференци хиланга моттигерча промышленностен министерства вIаштIехьаьккха Iилмани-практически конференци хилар «Терек» фирма клубе.

Пятилетка дийлагIча шера итогех, кхоачамбоацарех лаьца предприятешта коллективаш хьалхашка лаьтта декхарех а къамаьл дир республика моттигерча промышленностен министра Б. М. Бузуртанова.

Семинара керттерча темах доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР моттигерча промышленности министра заместителя Д. Д. Арсенюка.

КIоарга, массе оагIорахьара техкар по моттигерча промышленности предприятеша арахеза продукци дIахо а дика хилийтара тIахьежам. Продукцин брак йолаш хилара дола балхаьаш а дийцар. Геттара чIоагIа дешкар нов. Арсенюка продукци арахецара процесс йоалаеча гIоне чакхьялалца из дика хилийтара тIахьожам лоаттабарах дола дешаш.

Бахача наха эша товараш дIахо кхы а дукхагIа арахецара Нохч-ГIалгIай АССР бедала ресурсех дукхагIа пайда эцаран дийцар республика Госплана председателя Е. В. Брыксина.

Дикала управлени яра системах лаьца дийцар Грозненски шерво-производственни объединенега керттера инженера В. И. Ильиновас.

Боккхача теркамца ладегIар конференце доакъашхоша балхаьа наха эша товараш дукхагIа арахецара мехкадьттахиме отходех Грозне предприятешка пайда эцар Грозненски мехкадьтта института преподавателя, технически Iилмай кандидата Р. Н. Аракеляна яьча доклада.

Iилма-практически конференце доакъашхоша кийчьа хилийтар предприятешта арахеца продукци дIахо дикагIа хилийтара йола рекомендацеш.

И. МАЙТАК,

измерительни техникан стандарташтен госнадзора лабораторе **воккхагIвола инженер.**

КХОАНЕН ПНЕВМОТРАССАШ

1934 шера октябрь бетта хIанз ба цу хана хьалхеш лаьтта Московски метрополитена «Комсомольская» яхача станцеро мишта лел хьажа вола яхай. Пассажираш хинназ цул тIехьа новкъа бахьа. 1935 шера мае болх бе болаш дола эггара хьалхара лаьтта кIалхара электрически никъ биллараш шоаш.

ХIанз Московски метро деррига дIоахал цхьан оагIорахьара никъ лаьрхIача 320 километр я. Лаьтта кIал гIолла ханна экспрессаша хIара денна дIа-юха бу пхиьан эхьин миллион совгIа пассажираш.

Москвера яр йоаш метрополитенаш хьалхьий Ленинграде, Киеве, Тбилисе, Баку. 1975 шера метро хьалхйерзьа Харькове, хIаьта цул тIехьагIа Ташкенте а. Метрополитенаш йоаргаш проекташ оттаем йолайя Минске, Горьке, Свердловске, Новосибирске. Цу тайпара, укх гаргарча хана вай мехка йоккхийча городашка пассажираш дIа-кхуза лелха эггара шерагIа яьрьа средство хургья лаьттан кIалхара электрически наькъаш.

Цу цхьан ханна ала де да города чухьарча транспорта тIаьра керда тайпа — пневматически метро хьалъяра дувзадена балхаш. Чархаш тIара пневматически транспорт практически юкъеболаяра наькъа бахькха къарга ягIера хьалхара а йола, «Лило» яха никъ. Из биллаб «Транснефтеавтоматика» йоах проектно-конструкторски бюро специалисташа кийчьаяь проекта тIара. Шуллара яхача моттиге. Метр диаметр йолча болата турба чу гIолла кхо километр бIаьха биллаа «Лило» яхача наькъата пневматически поездаш лел. Дехка Iумна кха тIарчa карьере транспортна кхетаргачи вагонашка-контейнерашка вувтташ вагонашка дIа-кхуза кхоь дIа-кхуза контейнеры дола кхуза кьеттаров...

Дукъ увзаш двигательаш яц «Лило» яхача поездий ялх вагонах-контейнерах составан. Контейнераш кхухьа вIаш тIехьа яха. ТIехьа уж къайла чархаш дIа ф низаца лел. Низ айбер ерриигa а-0,3 атмосфер мара яц.

Лелаш йолча составаш хьамча чархаш еххай. Массазарча пневмопочта дукхьла цунна овланага денз эргаш да транспорта керда тайпа Пневмопочтана, хоаш мадарa. Iалахьате мелех хьалха фура геттара дика шаьрьяьа турбаш эш. Ипта уж иа хуле. кооресподенци дIахуцолаш йоала ипатрон аьх никъ бальа ялпа яллийса тарлу. Кхы тайпа да гIулакх — чархаш тIара пневмоникъ. Пневмовагонаш, вагонаш а санна, цилиндрически формехьа яь я. Цу тIабохийна автомобиле цу тIе цIарахьа чархаш, уж лактаьча яхь а лаьтта. Эгаргчи этжалачки, дIахьажаш вагонаш. Цу моттигаш хьаьтта Хьесап-ерлаярая ...

Пневмоноезда шин оагIорахь тIабоаькхе хьоарахь пхи гIа тIа овкхийта а трубопровода чура оагIон ошкаш хьокхабеш вагонашка пайда хьоча. Керттера къуз йир хIалкарча карагIдачта тIабуж кхаьтта гола тоххача хана вокзалла чура. Цу тIехьара ма хулу «Лило» 50 километр сихе ахьа могаш бола пневмопоезд тайжха я сийхха...

Из тайпа никъ будлаш латт Горьковски областе. Трубопроводаш пневматически наькъаш дахча проекташ оттаяь Ленинграда Волгоградаш. Пехьа тIабохийна ханна пневмоникъ булларгба Москван кердача районе — Северни Чертанове, Ленинграде а санна, кхьахара кхьан да. ...

ХIанз «Транспрогресс» яхача къаьстта шин тайпарча конструкторски бюро оттаяь латт 45 километр хьа кхургIолча «Лило» яхача пневмоньакъа сакхIаьалолгIча яргIоа чертежаш. Цо шайна пяйдахьа кийчьа дола конструкционни заводи. Шолха хургба никъ, пульх цо шу вагонашья чу пассажира турбопроводашхьа шера кIолла миллион тонн дIахьоша.

...

МаьттагIа, деррига дIоахал лаьрхIача яха километр гаргга хурга бола пневматически метрополитена никъ деррига города юкъе гIолла чакх а баьхне...

Ленинградски метрополитена йолчагIа вокзалашка санна Зеленоградски пневматически наькъа пассажирски залий ленашка шалош а йоала йола автоматически лелаш дIатоххаргья...

Специалисташа даьча лоархIамегIа, пневматически пассажирски никъ билларга бола мах электрически метрополитена иззамо бола никъ билларга бодачул массахозза кIезигагIа хургба...

Кхо метр шерен 2,4 метр лахен йолча тоннелашка-трубопроводашка гIолла хьедаргба нтт вагонаш латта комфортабельни поездаш. Щенача метр тахка хургa я. ... пассажира вагон 125 пассажира тIа ... Пневматически шинаш тIабоахкача шолха шин ...

«Лило» яха промышленнини пневматически никъ биллар советски опыта теркам тIабахийтаб Англе, Франце, Итале, США, ФРГ, кхычa мехкий пневматически ... Цу системана пайда къаьстта дIаийцар японски фирмо.

Алексей СКОРОБОГАТОВ.

(АПН).

ДИКА ЛАРД ЕЛЛАЙ

Еррисгоюзни яхье юкъе а бахa ийсагIча пятилетка дийлагIа шу хьоастамбеча шера доккхий толамаш дакьар тха колхоза къахьегамхоша. Иштта, пачхалкхаленна дуьх доахара тIайита хинна социалистически декхар 103,8 процент, шура йохьара — 102 процент, моа доххара — 104 процент кхоачашдир. ТIехьхоачашир Iаьсей кхелда плана а. Иштта, шера планагIа бIа, Iатта гIеба 85 Iаснаг кхаьккие дIагIаьса хинача 90 Iаснаг кхаьккие.

Къаьстта дика къахьийтар бежа Iуша Автарханов Асланбека, Шамсадов Баудина, Дадаев Мухаббека. План 450 грамм йола дийнахьен буси 750 грамм дуьх тIаккхийтар царех хIаране. Цу тайпара болх бир цар нийсагIча пятилеткa шу шера хIама ша Из бахьан долаш вIаштIехьаенна цу тайпара дуьх тIаккхетийтар нхе шера план хан кхьхьла кхоачашъяь.

Дика шера сахьай колхоза кхоачамбоахаш хьайбаш Iаннатар. Дикка тоаяьа помещенешка латт хьайбаш. ТоIьмаш-доламаш да царна балхаш лоалаяб мошен гIожен доакъашараш а.

КПСС ЦК декабрьски (1974 ш) Пленума, нийсаьлагIа заседаче СССР Лакхехьарча Советa шоллагIча сессе материалаша дог гIоаьттабаьяб, наьха пачхалкхаленна доккхий хьашт йолча пачхалкхалленна доккха кхоачам кхоачашда дувлаьщ вIаштIехьа а доккха вовса, хьал-торо толамах партен правительственни ечакооагийашьа пачхалкхаленна шера дуьхл доххара 1975 шера хьал-торо толамах партен правительственни еча пайда ...

Тхьамса кхедара плана хьаьхар-керче йолча колхоза хьайбаш лелаадаргIа.

Боккха пайда бу колхоза тхьамка кхедаро. Къаьстта дикагIа хьалда из культура дIахача шу. Из шу кхоанна цхьа гектар деккарегIа 45 тонн доха дешкар хинначе 55 тонн хьамка дешкар колхозхоча пачхалкхенга.

Тхьамса кхедаро нахьаш дахка латта пламаш кхоачашъяьна дуьхье къахьегамхой ба тха болахаме. Уж ба: Завриева Iаиbал, Мусиева Заман, Магомадова Хакимат, Гайтамирова Бапит, Хадашева Неписат, Дибишева Товжан, Хасиханова Залуба, Нурадинова Пада Ca, ХIаьта Туркаева Эсета нийсагIча пятилеткa шу шера ба планагIа кхеде делаш хинна хьалхьа дIа хIама ахкарха хьа хIама гIа ба.

С-М. МИМБУЛАТОВ,

Советски района «Новая жизнь» колхоза председатель.

С. МАГОМАДОВ.

«Новая жизнь» колхоза партийни организаце секретарь.

ПХЕ ШЕРА ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАЬРАШ

1964 шера денз пайда беш хьайоагIа Ачхой - Мартановски района «Новосельский» яха совхоз. Шерагара шерага лакхлу боахама экономика. Дукхьал дIадахача шера 802 эзар сом цIена пайда хилар совхоза.

Боахама гIулакхаш иштта тоадалара керттера бахьан да совхоза къахьегамхоша шоай доалахьа долча латтан хIара гектарах кхетамца пайда эцар, хьайоаккхаш йола продукци дукхеи дикеи хилар, цунга дIабодаш бола мах лохбара эша гIулакхаш нийса чакхдахар.

ИйслагIча пятилетка . диълагIча, укх къоастамбеча шера къаьстта хьинаре къахьийгар совхоза сомий бешамаши баьцадаараши леладераша. Шера планагIа 5100 тонн йолча, паччахьалкхенна дIаденнад 7 эзар тонн совгIа тайп-тайпара баьцадаараш. Шоай планаш кхоачашйир . сомий бешамаш леладераша.

Боккха толам баьккхар совхоза ялаташ леладераша а. Социалистически декхарегIа 27 центнер йолча, хIара гектара тIара чуийцар 40 центнер совгIа кIа. Дика кийчо яьй цар хургболча хьувкъама а. ДиълагIча октябре чакхбаьлар механизатораш гурахьа дув ялаташ дIадийна.

Диъ шера вIаштта иштта доккхий толамаш дахарах совхоза болхлой йиш хиннай паччахьалкхенга ялати баьцадаараши доххара пхе шера план сийленца кхоачашъе. Пхе шера планагIа 3899 тонн йолча, паччахьалкхенга дIаденнад 4626 тонн ялат.

Цу толама юкъе доккха дакъа диллад Буматарча отделенерча Хашакиев Къурейша кулгалдеча № 2 йолча баьцадаараш кхедеча бригада коллективо.

— Укх шера овсаре къахьийгар тха бригадерча болхлоша, йоах бригадира Хашакиев Къурейша. ПланагIа 115 центнер йолча, хIара гектара тIара оаха гулйир 175 центнер наргаш. Геттара дика хилар помидораш. 75 гектарах хIара гектара тIара яьхар 200 центнер совгIа помидораш, планагIа боагIачул шоаза дукхагIа чуийцар хохаш, кхийола культураш.

Иштта толамаш доахаш къахьегар бахьан долаш Хашакиев Къурейша кулгалдеча бригада коллектива вIаштIехьдаьннад паччахьалкхенга баьцадаараш доххара ийслагIча пятилетка задани сийленца кхоачашъе. Пхе шера планагIа 8339 тонн йолча, Даьхенна хIанзале а дIаденнад 8836 тонн тайп-тайпара баьцадаараш. Вешта аьлча, ший пятилетка 105,9 процент кхоачашъяьй бригадо. Массане а хьинаре къахьегарах хьахинна доккха беркат да из. Белгалбаха беза социалистически яхье хьалхле лелаераш. Царех ба звеньевойш бола Каркукаева Хазеи Эльмурзаева Зайнапи, болхлой Барзаева Довво, Бунхаева Сабила, кхыбараш.

Совхоза коллективо даьхача толамех дика дакъа кхоач Татарашвили Султана кулгалдеча № 1 йолча баьцадаараш кхедеча бригадага а. Беркате долаш чакхдаьккхар бригада коллективо ийслагIча пятилетка ер къоастамбеш дола шу. Шоай доалахьа йолча 300 гектара тIара чу а ийца Даьхенна цо дIаденнад 3000 тонн совгIа баьцадаараш. Духхьал помидораш укх шера дIаелар 1700 тонн.

Социалистически яхье дика камаьхала йоалаш къахьийга хиларца белгалбаьлар баьцадаараш леладераш Мачукаева Сажидат, Гайсумова Зара, Бахачиева Iейшет, Абубакарова Хьава, кхыбараш.

Пхе шера план кхоачашъяьрех я Эльмурзаев Сайд-Ахьмада кулгалду сомий бешамаш лелаю бригада. ПланагIа 2764 тонн йолча, диъ шера цо дIабеннаб 3423 тонн тайп-тайпара сом. Вешта аьлча, ший пятилетка задани 124 процент кхоачашъяьй бригада коллективо.

Даьха толамаш дог гIоздоахаш да. Бакъда, карагIдийнача гIулакххех кхоачам а баь Iе уйла йолаш бац совхоза болхлой. Из иштта долга дика хьахьокх хургболча хьувкъама цар еча кийчоно.

Совхоза коллектива дага латта керттера уйла я 1 миллион сом цIена пайда ший боахама белга. Укх шера бешамашкара сом дукха талхарах цу уйлага кхача вIаштIехьдаьнна деце а, экономисташа маяххара соахкарчул кIезигагIа боацаш цIена пайда хила безаш ба совхоза. ХIаьта, пятилетка чакхйоалача шера 1 миллион сомага дIакхоачаш боахама цIена пайда тIаба соцам а баьб сомий бешамашкеи кхашкеи къахьегаш бараша.

— Тха боахама болхлоша чIоагIа къоабалъяь тIаийцар КПСС ЦК декабрьски (1974ш.) Пленума решенеши 1975 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен плани бюджети ювцаш хиннача нийссазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагIча сессе материалаши, — дувц «Новосельский» совхоза вокхагIволча агронома Анзаев Хьамзата. — Цар тIа тIаьр юкъе санна дика гуш я советски наьха вахар дIахо тоадара вай партеи правительстваи хадданза еш йола йоакхо. Из иштта долга дика холу тIа-тIа тоалуш, хозлуш латтача тха совхоза болхлой вахарга хьежача. Сомий бешамашка, баьцадаарий кхашка къахьегача хIара саго 500—700 сомага кхаччалца ахча эц юртбоахама шу чакхдаьнначул тIехьагIа. Из хIара бетта ийдеча алапел совнагIа да. ХIаьта шоай социалистически декхараш тIехкхоачашдаьча звеньевойша, бригадираша алапи а доацаш эца ахча 1000—1500 сомага дIакхоачаш хул.

Цу гIулакхо къаьгга хьахьокх болхлой къахьегамцара безам лакхбара совхоза кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша хила майоагIара терко елга. Цудухьа цIен ченаш йиза йолаш, массе хIаманца кхоачам болаш бах совхоза болхлой. Дукха ба цига шоай доалахьа автомашинаши мотоциклаши яраш. Боахама гIулакхаш тоадаларга хьежжа дукхагIа ахча къоастаду совхозо бахача наьха вахара хьаштташ кхоачашдара. Совхозо деча новкъосталца дукха наькъаш, гIувш, тIаьш тоадаьд юрташка, болхлоша хьалдаьд еттача кирпишкех дaь доккхийи сийрдеи цIенош. Цар бераш деша дагIа хозача школашка. Кхашкеи сомий бешамашкеи балхаш дераша дика кхетаду из долла хIама къахьегарца мара хьа ца хулга, къахьегарца мара сага ираз доацилга.

ХьатIаэттача кердача шера кхы а овсарегIа къахьеги лерхIаш ба совхоза болхлой. Цар дош деннад 7000 тоннал кIезигагIа доацаш баьцадаараши 6500 тонн тайп-тайпара соми Даьхенна дIабала. Цу гIулакха чIоагIа оарцагIбаьнна къахьег механизатораша, кхыча болхлоша. Сомий бешамашкеи кхашкеи минеральнии органически удобренеш тосаш я даьрхха цу гIулакха вIашагIъелла механизированни отряд. Из декхарийла я 4000 тонн удобренеш дIаяхьеи дIайоаржзеи. Цу балхах дика лоархIабу механизатораш Умаров Юсуп, Бикаев Шамсудин, кхыбараш.

Совхоза механически мастерске сухалбаь тоаеш латт тракторaш. Укх шера IV квартала планах 16 йолча, хIанзале тоаяьяьннай 19 трактор. Техника тоаеча белгалбаьнна къахьегаш ба слесарь Межидов Iалим, механик Сапараев Амади, механизатор Эльмурзаев Шахьид, кхыбараш. Цар дош деннад Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен деза Ди — 23-гIа февраль хьатIакхачалехьа кхашкара бIаьстан балхаш дIадоладара эша ерригa техникеи цуина тIехьатосса берриге гIирсеи кийча хилийта.

Р. МАЛЬСАГОВ.

Оаха яздаьчун лерагIа

Соахка 23 ноябре «Сердало» газето кепатехаяр Грозненски горпищеторга № 63 йолча, «Гастроном» торга № 1 йолча, Грозненски «Рыба» яхача фирменни тикашка, иштта Грозненски столовей, ресторанний, кафей треста № 4 йолча кафе балха рейдови бригадо тохкамбеш гучадаьха кхоачамбоацараш дувца материал. Цу гIулакхах укх тайпара язду редакцега:

«Миштa лел торговли» аьнна «Сердало» газета тIа араьннача корреспонденце тIа дувцача кхоачамбоацарий хьакъехьа техад № 240 йола приказ. Цу приказагIа хIама даа баьхкараштa тараз эшадеш кхача балар бахьан долаш чIоагIа бехк баьб № 4 йолча кафе повара Г. В. Свинцовайна, иштта поварий балха тIахьожам ца лоаттабарах бехк баьб производства заведующена О. А. Майоровайна. ХIаьта производства балха цахаддаш тIахьожам лоаттабезилга, хIара болхлочо шийна тIадилла гIулакх леррттIа кхоачашде дезилга дIахайтад цу кафе заведующи йолча Л. В. Дудинайна.

Цул совгIа № 4 йолча кафе балха къаьстта, тIахьожам лоаттабергба треста торговли отдело.

В. ДУЛИН,
столовей, ресторанний, кафей треста директор.

●

№ 114 йолча торге гIоллaрча приказах торговле бокъонаш телхаеш рейдови бригадо гучадаьха кхоачамбоацараш бахьан долаш ноябрь бетта преми еннаяц № 63 йолча тика продовецашта С. Н. Полтевайна, О. Д. Енинайна, кассира Н. А. Никифоровайна. ХIаьта тика заведующи йолча Л. П. Поцелуевайна ноябрь бетта премех а йоаккхаш цу тайпара гIалаташ дувлийтача могийтаргдоацилга дIахайтад.

Н. БАРИЛЬНИК,
Грозненски горпищеторга директора заместитель.

●

№ 1 йолча тика йоккхагIйолча продавеца Н. С. Мухинас советски торговле бокъонаш телхаеш дувлийта гIалаташ дийцад цу тика местни комитета заседане. Тика кулгалхоша, местни комитета членаша критика а еш дIахо гIалат яьча могийтаргдоацилга дIахайтад цунна.

ХIаьта тика балха тIахьожам лоаттабелга, коллективе кхетама болх тоабелга хьадийхад тика директоргара Р. А. Аракеловгареи бакалейно-кондитерски отдела заведующегара О. Н. Губинайгареи.

В. ШЕШЕНИН,
«Гастроном» торга директор.

• • •

Рейдови бригада материала кIал кенатехад «Рыба» яхача фирменни тика директора нов. Мамилова редакцега дайтажоп.

ДIадахача шера тха совхозе 1020 гектара тIа хьажкIаш дIайийнаяр. Из ерригача районе чуийцачох кхоалагIа дакъа да. Иззал дукха дIайийнача хьажкIашта чIоагIа гIулакх, хадданза йоакхо е езар. Из кIаьдца луш кхоачаш а дир тха ахархоша.

Дукха хана денз шоайла яхь лелаеш хьабоагIача коммунисташа Гайтамиров Ширване, Вагапов Байне, цар новкъосташа Акаев Салмана, Магодаев Iаддала кулгалдеча механизированни йиъ звенос лелайир уж хьажкIаш.

Шийна доаггIа Iунал даьча латто ахархой дог гIоздоаккхаш беркат делар: юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 38,8 центнер хьажкIаш яьхар. Хьалха цIаккха цa хиннa хьувкъам ба из.

Иштта пятилетка дIадахача диъ шера ерригa а 6940 тонн

Хургболча хьувкъама уйла еш

хьажкIаш яьхай план 5742 тонн йолча, 1975 шера чотах 1498 тонн хул цунах.

Уж толамаш дахара дукха къахьега дийзар кхаш лелаерий.

Хьалха дIадахача кхаь шера 9,5 центнерагара 30 центнерага кхоачаш лакхбелар хьажкIий хьувкъам. Цкъарчоа тамаш яйташ хIама дар из. ДIауйла йича из карагIдаьлар ахархоша тIатеIIа къахьегарах. Цу гIулакхо бIу болийтача совхоза хьажкIаш лелаераша 1974 шера кхы а хьинарегIа, овсарегIа къахьийгар.

Гайтамировеи • Вагаповеи кхаш Атаги-Гойты яхача канала лохехьа дада. Цудухьа цар кхашта хIара гектара 1200 — 1600 кубически метр хий кхаьчар. Белгалдаккха деза, харшаш доахаш хий дийкка хилар. Кхашка хий дIачудуллача моттиге хих минеральни удобренеш тохар. Сеть дIакъовлар. Ерригa подкормка баьцовгIашка дIакхоачар.

Дуккха хана денз гучадаьннад из метод пайдане йолга. Укх шера Гайтамирова ше лелаеча хьажкIий хIара гектара тIара 56,2 центнер хьажкIаш яьхар, хIаьта Вагапова — 47 центнер.

Звеньевойшта Акаевеи Магодаевеи ерригача хьажкIашта хий дилла низ кхачанзар. Из бахьан долаш цар кхашкара хьувкъам лоха хилар.

Хий деххача лаьтташ тIа дIадувш дола фу а дика хилар боккхача лоархIаме да гектара хьувкъам лакхбара. «Днепровская-90», «Одесская-10», «Краснодарская-303» яхача фух йола хьажкIаш дIа а ювш 60—75 центнер йоаккх атагинцаша.

Иштта совхозе дIаюв «ВИР-42» яха хьажкIаш. Аьлан мошача доакъараи гурахьа дIайийна хиннa культураш чуийцачул тIехьагIа мае дIадув из фу. Вегетационни ха лоаца хиларах сиха кхач уж.

Укх шера кхы а дукхагIа хьажкIаш дIае лерхI оаха — 1200 гектар.

Пятилетка тIехьарча шера хьувкъама лард йоллара соахка гурахье а деррига низаш оарцагIдаьхар тха кхаш лeладераша. ХьажкIаш дIаюврггйола лаьтта зяба аьхад. Оахам дале кхоачамболлаш минеральни удобренеш тайсай. ДIаьхача Iаина органически удобренеш дIаувзаргъя кхашка. Уж дIа а тайса бIаьстан юхье юха оахаргдa лаьтташ. Цу агротехнически приемо оасар дIадаккха торо хулийт.

Йолаш йола йиъ звено йоацаш цхьаькха цаI вIашагIъеллай оаха. Цуина керте оттаваьв коммунист Тасуев ЛомIаьла. Ерригача звеньяшта тIачIоагIъяьй эшаш мел йола техника, участкаш дIайийкъай.

Укх шера дукхагIа ялат даккхара де мел дезар деш ба тха ахархой.

А. ЧАСИИЕВ,
Грозненски района «Атагинский» совхоза парткома секретарь.

ЗАКОНАШ КХОАЧАШДЕЛГА— ХIАРАНЕ ДЕКХАР

Корта бохабу маларaш тIехдаьккха мелараи алкоголизманеи духьала лоаттабу къовсам чIоагIбара хьакъехьара РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума 1972 шера 19 июлера Указ мишта кхоачашду хьожаш общественностаца цхьана касткаста рейдаш ю республика чурча гIулакхий органий болхлоша. Дуккхача ларекашка, буфеташка, тикашка корта бохабу маларaш доххара бокъонаш чIоагIа телхаеш хилар гучадоаккх цу тохкамо. Масала, № 4 йолча гастронома йоккхагIйола продавец М. А. Сагомонян 19 сахьати 25 минути яьнначул тIехьагIа къаракъ доххаш йолаш гучаяьлар комиссена. Цу гIулакхах де дезар делга хьадехаш «Гастроном» торга директорага дIаяздир комиссе. Торге гIолла приказ а тохаш премиальни алапи ца луш соцадир торговле бокъонаш телхаяьчоа, нул тIехьагIа новкъостий судо а дийцар цун дош. Иштта 11 сахьат дaлалехьа къаракъ доххарах новкъостий судо дош а дувцаш премиальни алапи далaнзар № 3 йолча гастронома продавеца Г. М. Черниковайна а. Торговле бокъонаш телха а еш къаракъ доххаш гучабаьннаб горпищеторга № 54 йолча тика продавец Э. Айсханова, № 67 йолча тика продавец Ф. А. Дельмаева. Премиальни алапи цхьан бетта ца луш дитад цу шиннена, хIаьта горпищеторга директора приказагIа нов. Дельмаевайна чIоагIа бехк баьб.

Иштта бокъо йоацаш корта бохабу маларaш доххаш гучабаьнна административни таIазараш даьд ОГНХЗ ОРС-а №№ 3, 7 йолча тикай продавецашта Р. С. Гершкорянаи Л. С. Льяновайнеи.

Цул тIехьагIа баьча тохкамо а иштта хьахьокх РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума из Указ лерттIа кхоачашдара «Гастроном» торга, ОГНХЗ ОРС-а кулгалхоша де дезар ца делга.

Б. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ,
милице вокхагIвола лейтенант.

МОСКОВСКИ МЕТРО ЧУРА ФО

Московски метрополитена станцешка болх бе йолаеннай лаьтта кIалхарча микроклимата тIахьожами боарами лоаттабу бIарчча цаI йола автоматически система. Фегарча хьалах йола ерригa даниеш цхьан пульте чуйоагIа: электронни устройства служба диспетчерага йиш хулийт моллагIча станцерча «климата» сурт массехк секунде хьаэца. Из система оттаяьй Украина Iилмай Академе киевски технически теплофикаце институто, Московски метрополитена санитарно-технически служба дакъа а лоацаш.

— Итташ метраш кIоарга я дуккхагIйола лаьтта кIалхара станцеш, — йоах Московски метрополитена санитарно-технически служба начальника Россовский Вадима. — ХIаьта а метро чу йолча хана наргIата хул саг. Цун маIан да эггара хьалха фо цIена хилар.

Фо хувцача низ болча системо деннеи бийсаннеи 400 миллион кубометрга кхачалца дола фо чу а дайт ара а дохийт. Лаьтта кIалхарча станцешка из чуув йоккхийча, шиъ ахметр диаметр йолча вентиляторaша. ХIара шахте цишша я уж, хIаьта шахташ шозза хIана яц аьнна дукхагIа я станцейл.

— Температурах лаьца аьлча, — йоах дIахо Россовский Вадима, — из цхьадолча даькъе пассажирах шийх хьаювлача йовхала процессах тийша я. Юкъера лаьрхIача цхьан дийнахьа 40 минута лаьтта кIал хулча цо цу юкъа 80 калори гаргга йовхал лу. Нагахьа санна из цифра пассажирaща ийцача, вестибюлашка кхы тIа а йовхал чуйита езаргьяц. Цхьаццайолча участкашка Iай мара эшаш хилац из, тIаккха а хьувзаш чун ареи ухаш долча фево калориферашка гIолла чакхйоах из.

ХIара станце оттаяьй фе тIунали температуреи меллай хойташ йола датчикаш. Цар хьагойтар деннеи бийсаннеи диазза дIачулу боврамал лер тIара мел даьнвараш зувш йолча микроклимата лабораторе: нагахьа санна эшаш моттиг хилча болх бе йолайолийт дIачутела фо дIоахдеши цун тIунал боаpаме лоаттаеши йола системаш. Белгалдоаккхаргда вай, Московски метро наькъий деррига дIоахал 160 километр совгIа хилар. Москва дегIайоалаяра Генеральни плана тIа оттадаьд лаьтта кIал гIолла долха наькъаш 15—20 шера 320 километрга кхоачаш дIаьхдела.

40 шера эггара аьттув болашагIеи эггара сихагIеи (сахьата 90 километрга кхоачаш) долча городской транспорта тайпах я Московски метрополитен. «Пйк сахьаташка» поездашта юкъе йола юкъ минутал тIех яц.

Наталья ТКАЧЕВА,
АПН корреспондент.

«Главтюменнефтегаза» промысловикаша 110 миллион тонн мехкдаьтта даьккхад. Малхбузехьарча СибарегIенах мехка йоккхагIа ярех «Iаьржа дошув» доаккха моттиг хиннай.

«Шаимнефть» НГДУ № 3 йолча районни инженерно-технологически служба смена начальник А В. Кочнев. Александр Вячеславович, москвич, Тюменски областа кхилбаседехьа из болх беш вола 5 шу да. ХIаьта хIанз Тюменски индустриальни институт чакхйоаккхаш а ва из. (Лохера сурт).

Лакхерча сурта тIа. «Шаимнефть» мехкдаьттеи гази йоаккхача управлене цхьан таежни промысле.

И. САПОЖНИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КIИГИЙ ЛАЗАР: ИЗ ДIАДАККХАРА ПЕРСПЕКТИВАШ

Вай мехко кхыча дуккхача мехкашта новкъостал ду кIийгий лазарца къовсам лоаттабе. Советски производстве хьа а яь мах боацаш кхыча мехкашта дIаеннай кIийгий вакцина миллиардаш дозаш. Цул совгIа, хIара шера унахцIено лораяра Дерригача дунен организацена ший лоIам болча тайпара пайда эца кIийгий вакцина 25 миллион доза дIател. Из вакцина хьаю СССР унахцIено лораяра Министерства вирусни препараташ хьаеча Московски Iилман-тохкама институто.

— Советски вакцина белгала я массехк дика хIама цунах доаллаш хиларах, — йоах института директора, профессора Отар Георгиевич Анджапаридзе. — ИIайха йолча мехкашка пайда эцача хана йоккха термостабильность хьахьекхай цо. Бактериальни флорах саг IоцIанвара чIоагIа новкъостал ду вакцино.

Тайп-тайпарча мехкашкарча Iилмахоша Лаьттан тIа кIийгий лазар цIендаь дIадаккхара хоадам болча ханий цIераш йоах. Царех майрагIа йолча прогнозаша — 1975 шу дIадолалуш. Оптимизм хила а мег из, цунца цхьана цхьайола теоретически расчеташ ларде лаьца хиннай, массехк мехкаша хьалхашка увттаеча, кIийгашта прививкаш ца йича мегаргьяц яха уйла дIаяккхарах яьча предложенешка. Цхьабакъда вай мехка бахача наха кIийгий. лазара духьала массанена вакцинаши е лаьрхIад, хIана аьлча, миччахьара дена а из лазар вай мехка чудоагIе эпидеми хила тарлу. Цун дувзадена вакцина кхы а эргаьккха тоаяра балхаш дIахо деш да.

ГIулакх сенах латт аьлча, из латт вакцино, из мел дика хиларах, дегIа Iаткъаш лазар деш хиларах, къаьстта хала лов из бераша. Цул а совнагIа, хьайбай (Iаьсий, же) цIокаех вакцина хьаяра способо из стерильни хилийтара гаранти лац — кIийгий вирусаца цхьана, контаминаты яха а, кхыйола а вирусаш хила мег. Вакцина стерильни хилийтар Iалашде йиш я, из хьаеча вирусаш йоацача тканей культурах пайда ийцача. Из тайпа вакцина хьайир, масала, японски лекъий тканей культурах. Цхьабакъда, иштта хьаьча вакцина лазара духьала оттара низ лохагIа хилар, хIанз пайда эцаш йолчул. Суспензионни тканешка вирусашта культивировани яра ше мо кхы йоаца метод хьалхашка оттайир советски Iилмахоша. Цо торо лу кхоачам боллаш лакха титр йола вирус яккха.

ХIанз вирусни препаратий Институте Виктор Исаевич Черно керте латтача цхьан лабораторе цу принципа тIа вIаштIехьъяьккха сага цIокана тIахьакха а цIокана кIала тоха а мегаргйола стерильни тканеви вакцина эргаьккха тоаяра балхаш деш латт. Из вакцина дика дIалат дегIах, антигенни активность хьоаю, хIаьта деррига хьоккамех дермальни вакцинал эшашагIа а яц. Кийчъяь вакцина йоккхача масштабаех миштай хьожаш чакхъяьлча ше дика хилар хьахьокхе, 1977 шу хьатIакхоачаш массови производствана юкъехьоргья.

Лабораторе иштта кийчъе гIерт дегIа кIезигагIа реакци еш йола вакцина хьаяра эша атенуированни (мелъяь) штаммаш (вирусий культураш). Цу тайпа вакцинах пайда эца йиш хургья бера юххьанца вакцинаци еча. хIаьта цунна тIехьа чIоагIагIъяр тоха мегаргья.

Вакцина хьаяри из эргаьккха тоаяри — Лаьттан тIа кIийгий лазар цIендаь дIадаккхара йола вирусни препараташ хьаеш Институто беча боккхачa балхах цхьа дакъа мара дац. Укхаза болх беш я профессор Светлана Сергеевна Мареникова керте латта кIийгай лазара профилактика ю лаьрххIа йола лаборатори. 1967 шера денз Дерригача дунен унахцIено лораяра организаце (ВОЗ) Справочни центр хиннай лабораторех. Чоалхане хьал эттача дунен массе миIингера укхаза хьахьожаду кIийгий лазар да аьнна хеташ диагноз оттаяьча унахошта обследовани йича гучадаьннараш. Сиха, массехк сахьата, нийса диагноз оттаю лабораторе специалисташа, тIаккха цунах телефонаца, е телеграфаца хоам бу. Иштта вIаштIехьдаьлар массехк мехкашка (Сомале, Кене, иштта кхычахьа) кIийгий инфекци мичахьара хьачуух тахка. ХIара шера унахошта обследовани яьчул тIехьагIа кIийгий лазар да аьнна хеташ диагноз оттаяь бIаь совгIа волча сагах йола даниеш йоагIа лабораторе тохкам бара.

Массехк шу хьалха хетам дар, кIийгий лазар хьайбашта, хоадам болла аьлча, маймалашта юкъе, лелаш да аьнна. Из хеташ дар тахкара, дунен тIа йолаш йола маймалий кIийгий лазара ерригa штаммаш гул а яь уж Iомае болабелар Iилмахой. КIийгий лазара духьале ю антителаш гучадахара бIаьш долча маймалашкара даьккхача цIийна анализ йир. 1970 шера кIийгий лазар хиннача Заир яхача республике вахача кIаьнка юххьанца обследовани ярах йола даннеш кхаьчар лабораторе. Гучадаьлар, лазар хьатIадалийтар маймала кIийгий вирус хилар. ХIанз укх замалахь маймала кIийгий лазар сага кхийтта 17 моттига регистраци яьй дунен тIа, царех виъ веннав цу лазарах.

Бокъонца долча кIийгий лазара вирусах маймалий кIийгий лазара вирус къоастаяра, маймалий кIийгий лазара вирус ца еба, хIанзарчоа цаI мара йоаца, цхьабакъда вешта долча кIийгий лазара вирус дика дегIауха, тканеви культура (СПЭВ) корайир лабораторе. Цунна цхьана, иштта гучадаьлар, маймалий кIийгий лазара ши вирус, вешта долча кIийгий лазар хьоадеш долча вирусах практически башхало йоацаш хилар. Маймалаш из вирус йолаш хилар (хIанз цу вирусах кIийгий яраштa тара яраш, е «кIай» вариантащ оал) бакъдир тIехьагIа. ХIанз Iилмахой уж кIийгий ярашта тара йола вирусаш мишта дIа-хьа лел ха гIерташ тохкамаш деш ба.

Цу дешай духтIаналар Iалаьмате боккхача лоархIаме да дерригача дунен тIара кIийгий лазар дIадаккхара программа кхоачашъеча.

ЕВФАРЕСТОВ Александр,
АПН корреспондент.

ТАДЖИКСКИ ССР. Мецача аренашта тара йола Дальверзински аренаш дIахо караерзаеш я. 17 эзар гектар долча эрий даьлача лаьтташка хIанз кердача Матчински района боамбе плантацеши сомий бешамаши я. Сырдарьяра хий плантацешка кхоач «Дальверзин-1», «Дальверзин-2» яхача насосни станцей новкъосталца. Из доагIа 50 километр йолча магистральни сангарчуи лотковой сетеи гIолла. 230 «сигала бесара кемаш» лийнад Матчински района боамбе кхашка гIолла укх шера. ПятилеткагIа Дальверзина лаьтташа 150 эзар тонн совгIа «кIай дошув» лургда мехка.

СУРТА ТIА: «Дальверзин-1» яхача насосни станце гIолла хий дилла турбаш. ХIара секунде цар чу гIолла доагIа 30 кубометр Сырдарьяра хий.

В. СИМЧЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

IАЛАМ ЛОРАДАРА—ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЙОАКХО

Вай мехка решени тIаийцай Iалам лорадара даькъе шоайла вIаши ювзаенна, массе метте цхьатарра а массане кхоачашъе декхарийла а йола правилаш оттаергйола паччахьалкхен стандартий система хьаяра хьакъехьа.

Заводашта, технологически процессашта, электростанцешта проекташ увттаяра, лаьтта гIара пайдане хIамаш яхареи царех пайда эцареи, транспорта эксплуатаци яра, кхыча делашца бувзабенна болча специалисташта хьалхашка ца увтта йиш а яц увтта а увтт хаттараш: гоннахьа хьаратувсача зуламеча веществай тIех хила йиш йоаца боарамаш мишта къоастадергда? Уж боарамаш кхоачашдара (е кхоачаш ца дара) лоаттабу тIахьожам нийса хилийтара малагIа бустамий приборaш юкъейоалаергья? Мишта хила еза аратувса хиша газаши цIенъергйола аппараташи прибораши?

ХьалхагIа денз ше дIаниийс а денна хьадоагIаш да (хIаьта белгаларча этапе из, гучох, лертIа а хиннад), тайп-тайпарча министерствашеи ведомствашеи уж дешаш хIаране шо-шоай методикагIа къестадеш. Кхетадеш да, Iалам лорадара нормативаш цар эггара хьалхарча аргIанна шоай отрасле позицешкара увттаяь хилар. Дуккхача хьале цхьан ведомствай нормативаш духьала хул вокх ведомствай ужжамо долча документашта, тIаккха юххера а, тарлац уж ерригача паччахьалкхен, дерригача халкъа хьаштташца.

Масала, цIенача хишка чухийташ йолча зуламеча веществай эггара шийсагIа бола боарам оттабу массехк министерства: унахцIено лораяра, хин боахама, чкъаьрий боахама юртбоахама машиностроене. Цхьабакъда уж боарамаш дуккхача хьале бе-бе хул: медикаша, тохкаш йола организмаш физиологически боарамал тIехъялар къоаста а деш, увттаю нормативаш, хIаьта чкъаьрий боахам лелабераш хишкарча чкъаьрий биологически боарамаш теркалде гIерт (уж ондадувлар, дебар, цар тIехье дика хилар).

Масала, хIанз, вай индустри боарам боацаш чIоагIа дегIаенача а сихача темпагIа дIахо дегIаухаш латтача а хана, Iалаьмате боккха социальнии экономически лоархIам болаш йола Iалам лорадара проблема кхы дIахо къаьст-къаьстача доакъой; организацей, моттигерча Iаьдалий низашца къовстаюлургйолаш яц. Из хьахьокх Каспийски форд, Байкал яха Iам, Волган Уралеи хиш бIех ца дайтара вай мехка тIаийцача партийнии правительственни документаша а.

Цу белгалъяьхача районашкара ерригa организацеш, моллагIча ведомства доалагIа уж яле а, хьадла гIулакхаш чакхдаха декхарийла еш долча цу соцамех хIанзле а беркат даьннад. Масала, Сумгаита юххеи Мехкдаьтта ТIой яхача форда тIарча мехкдаьтта промыслай районеи Каспийски форда тIа хинна мехкдаьтта продукташ 1969 шераца нийсйича 2,5—3-зза кIезигъеннай.

Цудухьа тIаийцай решени дIахо йодача хана Iалам лорадара чакхдоаха деррига гIулакхаш Паччахьалкхен стандартизаце система ларда тIа леладе аьнна. Гонахье дикагIа лораяра тIахьожам лоаттабергба халкъбоахама декхараш кхоачашделга алхха цхьан ведомства мукъагIа леладе ца дезаш йолча СССР Паччахьалкхен стандартий комитета тIахьожама дуккхача органаша.

Ресурсаш, фо, тIайоала хIамаш, хьайбаш, лаьтта; ландшафташ, юхаметтаоттаеш йолеи минеральнии ресурсаш лораяра стандартий ший тайпара система (системана юкъе хургья 200 совгIа шоайла вIаши ювзаенна йола паччахьалкхен стандарташ) кийчъергья Ерригсоюзни стандартизаце Iилма - тохкама институто методически кулгал а деш. Система кийчъерашта хьалхашка оттадаь керттера декхар — Iаламаи сага гIулакххех хьахиннараштеи юкъерча юкъмоттига боарам нийса лоаттабелга Iалашдергдолаш йолча нормаши иштта йолча правилайи комплекс хьаелга.

Стандартий цхьайолча комплексаша хьадехаргда атмосферера фо, океанашкара, фордашкара, долхача хишкара, хьалаьча Iамашкара хий цIена лоаттаделга. Городашкарча фецеи хицеи зуламера веществаш тар ма лу кIезигагIа хилийтара, промышленни предприятеша, автомобилаша, транспорта кхыча тайпаша аратувса зуламе веществаш кIезигъяра боарамаш оттадергда. Лаьтташ леладерашта лаьрхIа кийчъеча стандартий комплексо лер тIа йоахаргья тайп-тайпарча лаьтташка обработка яра приемаш, пестицадаш, органически минеральнии удобренеш тессара нормаш, белгалъергья эрозеца къовсам лоаттабара средстваш. Шепхаштта уйла тIайохийт наггахьа мара доацеи хIадоалаш латтеи хьайбайи тIайоалача хIамайи тайпаш юхедитара декхара, промыслови хьайбай дукхалеи доадареи боарамашта.

БIарчча паччахьалкхе чулоацаш гонахье лораяргара дIадехараш цхьатарра долаш йола Iилман ларда тIа бакъъяь цу тайпара нормативаш дунен практике эггара хьалха арайоалаш я

Олег БОРИСОВ,
инженер.
(АПН).

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI, 4 январь, 1976 шу.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«ТУННЕЛАШ ЯХА, ЯЛАТ IАЛАШДЕ»

Къамаьл а дац: кхыча мехкара хьавенача сагага эггара хьалха дIахьокха дезачун шишиймкхетам ба хIара паччахьалкхене. Цхьабакъда, массанахьа цхьатара хIана яц аьнна хул лоархIам болашагIа йола моттигаши хIамаши. Уж да: исторически памятникаш, музейш, заводаш, университеташ, театраш, городий улицаши майдаши — халкъа хьалха хиннеи хIанзареи вахар хьахьокхаш дар.

Пекине кхыча тайпара да. Цига вена саг эггара хьалха... бомбоубежищешка хьажа вуг. Говзал эшаш йоаца процедура яц из: билетнн кассана тIа а вахе кхыча мехкара баьхкараш дIаязбеш долча книжка тIа хьай тайпан цIи дIаязъю Iа, тIаккха кагий ахча дIа а лий метрополитене Iочувода.

ХIанзарчоа китайски столицана кIала гIолла вода хьо, хьа-хьайца хьисап ду Iа: метро а метро санна, кхьярел вогIа а дикагIа в яц. Амма, из ишта дац. Iимерза хьа гIалат тоаду гида, пекински «подземка» хетача бесса башхало йоацаш яц. Пассажираш дIа-хьа кхувлар, —из, оалача бесса, шоллагIа функци мара яц. Керттеръяр — атомни атакаех пекинцаш хьулабар. Цу гIулакха яьккха я ткъо километр йIбахал йола туннель.

Чоалхане йоаца, кхы а итташ километраш туннелаш IотIакхийтар цунна. Царга хьажа безам бий шун?

Из санна йолча экскурсе вахача шийна бIаргадайнар дIаяздаь канадски журналист Джон Уокер дух тIа вала гIертар. Гида—китайски эскара эпсара — города центре, Тяньаньминь яхача майдана гаьна йоаццаш йолча тика чу воалавир из. Прилавкана лакхе кнопка тоIайир продавеца, тIаккха лохе лаьтта кIаларча бомбоубежища люк хьаеллаелар. Уокер дIакхетавир: бархI метр кIоарга ерригача Пекина кIала яьха бетонированни катакомбаш метроца хотталуш я. Уж йоахача дакъа лацар — столице бахача наха массане такха деза хIама. Уж йоахача вокхагIчунгара зIамигачунга кхаччалца масса волча пекинцо дакъа лоаца ялхлагIа шу да.

Шеко яц, «пекински хоза моттигаш» алхха цхьан Уокера мара бIаргайна Iац. Цул хьалхагIа бомбоубежищашка гIолла «прогулкаш» еш хиннай канадски кепайоазони газетийн массехк йоккхагIа йолча агентствай журналистий делегаци. Уж моттигаш дIахьокхаш царца хиннача КНР МИД лакха чин долча викало чIоагIа лоархIам беш аьлар, лаьтта кIалхара балхаш беррагача мехка деш латташ да аьнна. ТIаккха цу тIа IотIатехар: «Сийлахь-воккхача кормче указани кхоачашъеш да тхо: «Туннелаш кIоаргагIа яха, ялат Iалашде...».

Къилбаседа Америке иттприйтта шу хьалха хинна атомни психоз лайнача канадцаша цецбувлаш йоахар: сенна эш из деррига? КНР-ах лата воаллар малав? Дунен тIа хулаш латтача доккхийча позитивни хувцамий мух кхачап Пекине?

Миловски чиновник ца вашаш велакъежар: «Э-э, цунах кхетача дац шо. Духхьала фелоаша йоаяр мара кхы хIама дац из, цхьан хана из бахьан дехке а даргда шо».

Канаде социал-демократически болам — дIаболабаьрех цхьаннеца, кердача демократически партена хьалхалаттачунца Томас Дугласаца китайцашца даь къамаьл кIезиг-дукха эргаш дар. Из а дукха ха йоаццаш вийха ваха хилар КНР, хIаьта из ритуал кхоачаш ца еш мишта Iергвар бомбоубежищашка гIолла экскурси йир цо, тIаккха дунен тIа араваьнна сердал бIаргайча, шишегIа отташ дола хаттар дир. «Советски агрессорашта хIама юхатоха кийчо еш да тхо», — даьча хаттара денна жоп хезар цунна.

Эрсаша шоашца тIом хьоабергба аьнна цIенхаштта хетий шоана? Нагахьа санна из ишта да аьнна цхьан минута духьала оттадича а, цар дергда аьнна моттачун керттера лерхIаш дар фуд?» — дIахо дух тIа вала гIертар Дуглас.

Цу хаттараштa жоп дала магаизар китайцашта.

— КНР хиннача шин кIирагIа мадаггара цар яхаш хиннар кхетаде со велча, айса даьча хаттара корта болаш жоп даланзар сона, — цига шинна бIаргадайначох дувцаш вар со га укх деношка сийдеш вола канадски парламентарий. — Цул совгIа, царна жоп дала маганзар, вIаши юххе уллача шин паччахьалкхено доттагIал а ца леладеш, моастагIал хIана леладу, аьнна даьча хаттара а. Бакъда, доазон тIа улла дукха лаьтташ хьадала декхарийла я Советски Союз, йоахар китайцаша...

Цхьабакъда бокъонца дика кхеталеш дар кхыча дешах лаьца китайцаша яьхар. НДП программии документаш дайзачул тIехьагIа, Дуглас тIаэцаш хиннача КНР дунен халкъашта юкъерча гIулакхий института цхьан воккхача хьакимо раьза воаццаш бат эзар: «НАТО-ра Канада араяккха гIерташ я-кх шун парти?».

— Я, цунна дукха корта бола бахьанаш а да тха, — из дIакхетаве веннав Дуглас. — Сендухьа лоаттабергба оаха тхоай тIема бIу Малхбузен Европе? Ший кхерамзле Iалашъе могаргдолаш я из шеI ХIавта керттердар — шин блока юкъе кхоххам лоаттабара вIашагIъеллача организаце фу бахьан Iе дезаш дар тхо?

ТIаккха дIадовзийтар Дугласа цунца къамаьл деш хинначо шоашта эшар.

— Боккъалдар аьлча, тхо дац, шо да, цига Малхбузехьа дахараш, СССР агрессивни уйлаех кхера дезараш, — аьлар китайски викало. — Шоана Iалальмате кхераме йола планаш дагалоаттаю Советски Союзо. Нагахьа фе шо ца хуле Малхбузен Европах чакх а даьнна Ла-манша берда йистошка арадаргда эрсий эскараш.

Шеко яц, йоккхача политике дукха ваьхачен бакъдар харцдолчох къоастаде Iемачев канадски парламе... ена шийоппонента «аргументаш» йохае хала хилаизар (ше деш дола къамаьл чIоагIдеш духьала даккха цун хIама ца хилча хIаьта а).

— КНР-ра, — йоахар дIахо Г. Дугласа — «Къилбаседагахьара боагIа кхерам» яхаш йола харца уйлаш ховшие бакъъеш дIа-хьа йоаржаю аьнна йолча уйланца дIавахар со. Китайски халкъа даим кхерам тIалоаттабара а деш да из. Из прием вайна ма хар, керда яц. Хетаргахьа, китайски кулгалхоша цунах пайда эц мехка чурча экономически халонаштен Iаьлала кризисан наьха теркам тIа ца бохийташ...

А. ПАЛЛАДИК,
АПН соб. корр.

Оттава.

Клаус Барбье, дIалаьца лаьттача Лионе гестапо шеф хиннар французски Iаьдалашка дIавала тигадаш Боливе правительства. Топаш тоха яь шин приговор, наха хьалхашка шин юкъIаьржо я цунга хьежаш цо итташ эзараш болча патриотий цIий Iодахийтача лаьттан тIа. Массаза а тIалоаттадеш дола Iазап ше тIалоаттадаьд Барбьес кортамукъаленна тIехьарча къонахчал долча къовсамхошта, Iазап тIалоаттадеча камере цун карагIа веннав Сопротивлене кулгалхоех цаI — Жан Мулен. Барбье приказагIа Германерча нах боабеча гитлеровски лагерашка дIавахийта хиннав 150 эзар француза.

ЧIир лийха яьннац цу тIема зуламхочунгара. Нийсхон судах удаш ах дуненах чакхваьннав из. Клаус Альтмана цIерагIа харц къахаташ а даьха Боливе сецав Барбье.

Барбье кортамукъа хIанав?

Къулбехьен Америкерча иззамо бараша — ишта таIазар данза бисача гитлеровцаша — новкъостал даьд ведда лелача палача. Барбьес кхыметтел «Трансмаритима боливцана» яха экспортно - импортни компани а вIашагIъеллай.

ХIанз ший паргIатта город Кочабамбе вахаш ва Барбье. Из ишта сатийна хилар а шийкIал цхьа ло болаш да. Хьалха хинна гестаповец харц каьхатагIа, наьха цIерагIа Боливе вахаш волга дукха ха йоаццаш а тIехьа гучадаьннарг лоархIаш дар. Цу гIулакхо, нагахьа санна хIама хуле а аьнна, Парагвая доазонна гаргагIа таIанза варгвоацача ваьккхавар из. Цхьабакъда укхаза, мел тамаш йолаш хете а, боливийски Iаьдалаш юкъе гIертад: лакхерча суда ерригa состав цIенъяь хийцай цар, цул тIехьагIа из «боливийски гражданин» а ва, цул совгIа зуламхой дIа-юха тергба аьнна шин мехка юкъе яь соглашени а яц аьнна бахьан а даьккха. Францена Клаус Барбье дIа ма лулва аьнна решени яьй.

Боливийски Iаьдалаша теркалдаьдац тIема зуламхой лувцен дIателен аьнна ООН-а доазонел чухьа яь соглашенеш йолаш хилара хьаоттадаь корта болаш дола бахьанаш. Цар теркалдаьдац дунен шоллагIа тIом чакхбоалаш гитлеровски Германега тIом хьийнача Боливе тIаийца хинна декхараш а.

Нах боабаьча гитлеровца таIазар делга дIадехаш йолча дунен халкъашта юкъерча общественносто кхетайой тамаш я Боливе яь решени. ДьарагIа вола тIема зуламхо кIалхарваккхарах саго тамаш ергьяцар, нагахьа санна чилийски тIема хунтана керте латтача Пиночета е парагвайски диктатора Стресснера деш из гIулакх хилча. Ший тайпарча «дегай гаргалоно» вIашагIбувзаболийт уж хьалха хиннача гестаповцашца — паргIато, демократи, социальни прогресс царна массанена а цхьатарра гоама хиларо. Шоайла эшаш ба уж. Кагбанза бисача гитлеровцашта «тешамегIа йола моттиг» дукха ха йоаццаш а тIехьа цхьа бахьан доацаш лоархIаш хиннаяц укх ткъо шу совгIча хана диктатор Стресснер Iаьдала керте латташ йола Парагвай. Цул тIехьагIа Чиле лаьттах хиннай «тешаме моттиг» цигара Iаьдал тIема хунта бе дахача денз. Нацистски зуламхой хьула ца луш хийцца лела баларал совгIа, чилийски фашисташта хьинаре новкъостал де а болабеннаб наха Iазап тIаувттадеча органашка таIазараш, низаш дара, лодкъамаш ийдара гIулакха боккхий специалисташ шоаш хиларах тарра.

Барбье санна бола тIема зуламхой эшаш ба ишта Къулбехьен Америке шоай гIулакх деш йолча империалистически монополешта а. Моттигера реакционни режимаш чIоагIъяро новкъостал деш а Германера баьннача наьха низ болча колоне нацистски гIулакхаш цу цхьан ханна хьаллоаттадеш а ба уж.

Ю. ГВОЗДЕВ.
(АПН).

СЕРДАЛОНГА БОДА НИКЪ ЛИЙХАР

Мальсагов Кураза Зоврбик ваь 80 шу дизарга

Соахка декабре деткъа шу дизад Мальсагов Кураза Зоврбик ваь. Цун хьинарерча балхаш тIара хьайолаенний вайнахьа йоазон культура лард. Цо яздаьд Нохч-ГIалгIайчухь эггара хьалхара Iилман, литература, культура балхаш. Хьалхара балхаш де къаьстта халагIа да. Эпсара дезале ваь а хьалкхувш а хиларца, дас лаьрхIадар ший наькъагIа воI дIавахийта. Цкъарчоа кадетски корпусе дешаш а хиннав Зоврбик, бакъда, дунен зем бе сутара долча цун хьаькъало тIавехар из дешара а Iилманна а.

Ший халкъа мискал гуш вар Зоврбик, пролетарната исторически бокъо а йовзар цунна. Цудухьа, цхьаккха шеко йоацаш, революще оагIонга ваьлар из. 1918 шера, августе, контрреволюценгара Буро йоаккхаш лаьттача тIем тIа хьинаре дакъа лаьцар Зоврбика. Советий Iаьдала хьалхарча шерашкара денз венна дIаваллалца вайнахьа культураца дувзаденна хиннад Зоврбика вахар.

ТIехьагIо цо яздаь дешаш дар: «...Дукхаза гIийртаб нах гIалгIай меттала абаташ вIаштIехьдаха, духхьал дийша нах хинна а ца Iеш, юрта бахаш бола, ца дийша, Iарбий йоазув кIезиг-дукха ховш бола нах а тIехь». Цу тайпарча нахах хиннав Зоврбик ше а. Юкъерча школе дешаш волча хана а тIехьа гIалгIай йоазув кхолла гIерташ вар из. Бакъда, Советий Iаьдал эттача мара вIаштIехьдаланзар цун из. Зоврбика латински ларда тIа кхелла гIалгIай алфавит чIоагIдир 1921 шера. Цу хана кулгйоазонца дIадаржаш латтар керда йоазув. Из довзаш бола, кIезиг-дукха хинна а, нах кийч ца бича кепайоазув кхолла йиш яцар. Уж нах кийчбеш а, йоазув дIадовзийташ къахьийгар а ва Зоврбик.

Латински графика ларда тIа цо оттадаь алфавит, сов дика даь хиларах, Горски республика чудоагIача кхыча халкъаша а къоабалдаь дIаийцад. Цу хана Зоврбик ше а вар цу Горски республика Халкъа сердалон комиссар. Профессора Л. Семенова яздаьд Зоврбика кхелла йоазув «кхыча лоаман халкъий меттала алфавиташ кхоллара керттера схема хинна гIулакх деш хилар» яхаш.

Йоазув кхоллар цаI да, цу йоазонца кепатохара гIулакх ше да. Из а карайцар Зоврбика. Мохк сибаьнна болча цу хана атта дацар гIалгIай йоазонца болх бергбола издательски база кхолла, дукха хIамаш дар эшаш. Керда кхоллаш долча гIалгIай газета редакторалла Зоврбик хьожавир. «Сердало» газет арадаьнначул тIехьагIа Зоврбик ше а лелаш хиннав Буро гIа, юрташка газет довзийташ. Вайнахьа культурана мах баь варгвоаца хIама дар газет арадалар. Нах дешара сердалонга баха, дунен хьал довзийта, литература кхолла... дукха да цунна карагIдаьннар.

Горски республиках хьа а къаьста ГIалгIай автономни область хьахиннача 1924 шера денз цу областа Халкъа дешара отдела заведующи хиннав Зоврбик. Из вар ГIалгIай Облревкома член а. Зоврбик дIаотт Коммунистически парте мугIарашка.

Революци яллалца гIалгIай мехка телха лаьтта дешара гIулакх вIаштIехьдоаккхилга хала а боккха а болх бар. 1923 — 1926 шерашка Зоврбика шерра-шера вIашагIъехкар хьехархой курсаш. Масала, 1925 шера духхьал гIалгIай мотт хьеха кийчваь 32 хьехархо вар. Иштта Зоврбика хьинарца хIара шера массехк керда школа а хьаеллар, масала Хамха, Галашка, Аьхка-Юрта, ГIалгIай-Юрта...

Школаш яхкар, царна хьехархой кийчбар, из шиъ санна лоархIаме дар кхоалагIдар а — деша литература хилийтар. ГIалгIай мотти литературеи хинна ца Iеш, арифметика, географи, истори... гIалгIай меттала хьеха дезаш дар. хIана аьлча, вайнахьа берашта ховш бацар эрсий мотт. Зоврбика яздир берашта а кхийначарна а дола дешара книжкаш, букваш. Ше филолог волламехьа язйир «Арифметика», «Задачник». Цо оттадаьча дешара литературо гойт, Зоврбик методика дика йовзаш хиннилга. Школашца бувзам болаш яр дешар ца хар дIадакххара пункташ, дешара цIалгаш. Тамаш ялла хIама да: селлара дукха болх болбашехьа, Зоврбика литературни э лингвистически а балхаш хьинаре деш хиннилга.

Дешара гIулакх вIаштIехьдаккхара хьакъехьара ший граждански декхар кхоачашдаь ваьлча, Зоврбик Ленинградски университете деша вода. 1930 шера из чакх а йоаккх цо, лингвистически теори кIоаргга Iома а ю.

Къаьстта боккха теркам бора Зоврбика Нохчийчен ГIалгIайчен вIашагIтохара гIулакха. Цох язду цо «Вай деза ди», «Ленини дешари» яхача балхаш тIа. «Алфавиташта унификаци ярца бувзабенна Нохчийчухьи ГIалгIайчухьи баь культурни болх» яхача балха тIа доккхий декхараш уттаду цо: кепайоазув, издательски гIулакх, дешар, краеведени вайнахьа цаI хила деза, яхаш. Зоврбик санна къаьмий хьакъехьара ленински политика дика кхетаеш болча наха новкъостал дир нохчийн гIалгIайн административно вIашагIтохарал совгIа, цар Iилмеи культуреи вIашагIтохара а.

Вай литератураца къахьегаш организационни, тохкама, кхоллама балхаш даьд Зоврбика. Вайнахьа йоазув арадаьнна кхоачаш шу а далалехьа, 1924 шера, апреле, вIашагIъеллаяр «ГIалгIай литературни общество». Из кхоллаш а цун керте латташ а хиннар Зоврбик вар. Къоначa автораштa новкъостал деш, багахбувцам гулбеш, словарни болх беш яр общество. 1930 шера хиннача конференце обществах хьайир гIалгIай йоазонхой Ассоциаци. Цун устав язъяьр а председатель хиннар а Зоврбик ва. Ший вахара тIехьарча шера цо язбаьб лоархIаме бола литературоведчески ши болх: «Муталиев Хь.-Б. «Даьхе» яхача стихай сборникана рецензи», «Нохчий халкъа стих». Ший рецензе тIа Зоврбика кIоаргга йоашх Муталиева стихаш, къоначa поэта гIалаташ гучадоах, хьехамаш ду. Бакъда, цу балха лоархIам боккхагIа ба, хIана аьлча, ерригача вайнахьа къоначa литературана а доккхий хьехамаш да цу тIа. Царех керттерадараш да: халкъа метта говзалах пайда эццашехьа а, новаторски болх бе безилга, йоазонхочо ший произведенешта дукхагIа терко е эзилга, тоаеш къахьега дезилга.

Вайнахьа багахбувцамцара турпала - эпически иллеш «Нохчий халкъа стих» яхача Iилман балха тIа тохкача хана, Зоврбика гучадоаккх исторически мишта дегIанхад «иллей» чулоацамни формеи. Цудухьа мегад цунна цу йоккхача жанра керттера белгалонаш гучаяха. Иллеш кхоллача хана вайнаха юкъе хинна социальни лоаттам гучабаккхара гIулакх Зоврбика дIахо нийсача марксистски позицеша ма хьех. Хача тайпара йоашх. Цо хьалхара а ниса а классификаци яьй иллешта, гучадаьхад вай [illegible] наб багахбувцам дIаязбара.

Вай литературе боккха кхолламхочун никъ баьб Зоврбика. Тайп-тайпарча жанраех ба из. Масала, гIалгIай меттала яьхай М. Лермонтова цхьайола стихаш, берашта хетаяь массехк стихотворени а кхеллай цо. 20—30-ча шерашка чIоагIа яьржа яр вайнахьа публицистика. Цунца а дакъа лаьцад Зоврбика «Сердало» яхача очерка тIа нах тIахьех цо керда йоазув Iомаде, наьна метта морзон чам баа. «Газета хIама», «Вай декхар», «Дишдургдоаца ди» яхача статьяшца наха дIабовзийт цо газетах боалаш бола пайда. ДукхагIдола цун публицистически йоазош просветительски лоархIам болаш да.

ГIалгIай сердалонга балара никъ Зоврбика гуш хиннаб, деррига халкъо ший наьна мотт Iомабарца. Из никъ хьехаш Зоврбика баь болх гамаш ялла боккха ба. Революционно - граждански публицистикана гаргагIерташ я Зоврбика «8 шу», «Революцин къамий гIулакхи» яха статьяш. Уж а кхыяраш а дукха йIаьха йоацаш, чулоацам кIоарга бале а, ахархочо кхетаергйолаш аттача меттача язъяь я. Ше къаьстта книжка а даь арахийцаб Зоврбика язбаь «Ленини дешари» яха боккха болх. Дукха хоамаш а доккхий хьехамаш а да цу тIа. Из дийшача гучадоал Ленина балхаш дийшан уж довзаши автор хиннилга. Къаьстта терко ю Зоврбика къамий хьакъехьарча ленински политика ийсача хьехамий.

ГIалгIай драматурги дIайолаяьр а Зоврбик ва. Эггара хьалхара вайнахьа меттала пьеса цо язъеча хана вайгахьа хиннаяц сценически а драматургически а профессиональни говзал. Цхьалха йолаш хиннай халкъа драма. КIезиг-дукха цох а пайда эпаш, дукхагIа эрсий драмах а пайда эпаш, гIалгIай меттала пьесаш язъе волавеннав З. К. Мальсагов. 1923 шера кепатеха арайоал цо язъяь «ЙоI йодаяр» яха пьеса. Цу тIа дувц Советий Iаьдал эттача хьалхарча шерашкарча вахарах, из овлангара денз эргадоаккхаш дола социально - экономически хувцамех. Къе бахача а юкъера хьал долча а ахархошца къувсаш бар кулакаш. Ширача заман Iаьдалех карара яла дIайолалуш мара яцар гIалгIай кхалсаг. БIаьхийбараш къечарех къехкаш бар, царца гаргалонаш лелае лачар. Цу хьакъехьа царна новкъостал дора урдон гIулакхо а. Цу хана къаьстта доккха зулам дар из.

Урдона духьал дов лоаттадеш бар гIалгIай кагирхой, комсомольски ячейкаш. Цу къовсамца дакъа лаьцар Зоврбика а. Вай литературе ширача духьал яьнна хьалхара кхалсаг «ЙоI йодаяр» яхача пьеса тIара Калимат я.

Ший иразa ше доал де отт из. Пьеса араяьннача хана дукха бацар цу тайпара кхалнах. Хинна беце а тIехьале йоккха яр цар. Из ховш хиннача Зоврбика дика хьоккхам беннаб вайнахьа кхалнаха.

Кердача заман визза воI ва пьеса турпалхо Мухтар. Ширача кхетамо соцавац из, цунца къувсаш, нах шийна тIехьабоахаш ва. Харц рузкъана а урдона а еш йола критика драматурга чакхйоаккх Мухтарага гIолла.

ГIалгIай литературе эггара хьалха боккъонца бола турпалхой хьахьекхаб вайна Зоврбика. Царца драматурга говзаме гойт вайна гIалгIайчун кхетам лакх мишта лу, керда социалистически гIулакхаш паха юкъе чIоагI мишта лу, керда оамалаш кот мишта ювл.

Зоврбика литературни кхолламе эггара йоккхагIа йола котало я «Пхьа» яха пьеса. Из кепатехай 1927 шера. Драматурга йоккха анализ ю революци ялалехьа хиннача вайнахьа вахара. Пхьена еш йола критика ювзаенна я революци ялалехьара вайнахьа вахар гойтарца. Из Iалальмате дика а реалистично а хьахьокх йоазонхочо.

Революци ялалехьара юртара вахар типично гойтаро доккха новкъостал ду драматурга бIаьхийчарнеи къечарнеи юкъе классовни къовсам мишта хьахул, мишта дегIаух хьахьокхара.

Л. Толстой (Зоврбика къаьстта дукха везаш хинна йоазонхо) «Воскресенье» яхача романа тIа, М. Горьке «Нана» яхача романа тIа ювцаш йолча судашта кIезиг-дукха тараерзаш я «Пхьа» яхача пьеса тIара суд а. Пьеса хIара дош, хIара хIама боккха чулоацам болаш да. Турпалхой къамаьл, гIулакх шоайла бартболаш, кхыча беса хила йиш йоацаш санна гойт. Наьна меттах бизза пайда эца хов цунна, пайда эцарал совгIа, из тоабе а низ кхоач. Литературни мотт кхоллаш хиннaчарна лалла латташ я Зоврбика пьесаш а.

Вай литература юкъе Зоврбик хиннав публицист, драматург, литературовед. Цун литературни тIехьале дуккха йоккхагIа хургьяр, нагахьа санна просветительски юкъарчеи балхо цунна ха луш хиннаяларе. ДукхагIа йола ха Iилман балхаша дIалоацар, эггара хьалха — вайнахьа мотт тахкара гIулакхо. 1925—26 шерашка Зоврбика оттадаь арахийцад «ГIалгIай метта грамматика». Из арадаьлар цкъа эрсийн тIаккха гIалгIайн меттала. Из «Грамматика» яздеча хана Зоврбик, кхыметтел, лакхера дешар дийша а вацар. Бакъда, цу балха лоархIам тахан а боккха ба, мотт тохкаш болча вайнахьа Iилмахошта доккха новкъостал а ду цо. Зоврбик ше дуккха метташ ховш вар, мотт тохкача Iилман ерригa бокъонаш дика йовзаш а, методологи прогрессивни йолаш а вар. ГIалгIай мотт Iомабарал совгIа, Зоврбика тохкаш хиннай вайнахьа метта диалекташ а, масала, аькхийн бацайн диалекташ. Боккхача маьхе я дуккха цо кепатеха йола лингвистически статьяш.

1931 шера денз Зоврбик хиннав Iилман - тохкама института директор. Цу институто арахийца «Известеш», Iилман балхаш, литературни сборникаш, терминологически словараш тахан а тIехьа боккхача лоархIаме а шоай мах бовзза а да. ХIаьта Нохчий ГIалгIайн автономни областаш вIашагIкхийттачул тIехьагIа, Зоврбик ше кхалхалцца (1935 шерага кхаччалца) кулгал деш хилар Нохч - ГIалгIай Iилман - тохкама института. РСФСР-а чудоагIача къамий истори тахкара Iилман Академе вIашагIъелла хиннача комиссе болх беш, СССР Закавказски Iилман Академе штатни болхло, Къилбаседа - Кавказски педагогически института доцент, краеведене Центральни бюро корреспондент волаш хиннав Зоврбик.

Йоазонхо, Iилмахо просветитель вовзаш мел хиннaчар сий дора цун. Зоврбика баь болх, цун кхоллам бовзачо тахан а тIехьа сийленца йоакх цун цIи. Из ювцаш я школьни учебникашка, института аудиторешка, литератураца, меттаца, истореца дувзаденнача балхаш тIа.

Зоврбика баь боккха болх тахан а низ болаш ба. Цудухьа цIаккха йовргьяц халкъа сий долча вайна цIи!

И. ДАХКИЛЬГОВ,
Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета доцент.

Январерча хаоттамах

Чакхдаьннача шера температура юкъера лаьрхIача дукхача шерашка хинначоа гаргга кхоачаш яр.

Шера хинна йоачаш климатически нормаех йолчарел кIезигагIа яр. Юкъера лаьрхIача 489 мм хулаш хинна йоачаш Грозне 448 мм мара хиланзар.

Декабрь бетта юкъера лаьрхIача массаза хулачул 2 градус лакхагIа яр температура.

СССР гидрометцентра беча хоамах 1975 шера январе Нохч-ГIалгIайчера температура юкъера лаьрхIача 0 градусагара 5 градусага кхоачаш шийла (нормана гаргга) хила тарлу. Йоачан 10—20 мм (из а нормага гIорташ) хила тарлу.

Январь болалуш йIайха хургья, фегара температура бийсана 0° дийнахьа 5—10 йIовхал а йолаш. Эггара шийлагIа хургья хьалхара декада чакхйоалаши, шоллагIча декада юккъен. Температура бийсана 10—14 градуси дийнахьа 0—5 градуси шийла хила тарлу. Кхыйолча хана фегара температура бийсана 1—6 градус шийлен дийнахьа 1 градус шелалгара 4 градус йIовхалга кхоачаши хила тарлу.

Морхаш йолаш юкъ-юкъе сийрда а йоалаш, цхьацца йолча хана йоачан а йолаш (догIен тIаьда лоан а делхаш) дохк доаллаш, ша билла хила тарлу хьалхарчеи кхоалагIчен декадашка. ШоллагIча декаде хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш хила тарлу.

Бутт болалуш малхбузехьара хьекхаш секунде 5—10, цхьайолча хана 15 метрга кхоачаш мух хилен кхыйолча хана Малхбоалехьарен малхбоален - къулбехьарен секунде 5—10 метр мух хьекхаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

4 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.00, 11.00. Берашта кхуш боагIараштен лаьрхIа «Современник» яха кинотеатр хургда болх беш. 8.30, 11.00, 13.30, 16.00. Кердача шера хетадаь берий утренникаш. 18.00. Лекционни зал. Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа советски халкъо яьккхача Котало 30 шу дизара наькъадоахаш. «Цу денош сий цIаккха а довргдац». Лектора дец лектори. «Нохч-ГIалгIай къаьстача 235-ча дошлой полка истори» яха лекци. 19.00. 12-ча треста общежити. Литературни сахьт. «ПаргIатон гIайре хьахинна ди» яха выставка. (Кубински революци поэтий стихашка. БIаргайнарий дувцарашка). 19.00. Радиозавода къахьегамхошта лаьрхIа Кердача шера вечер.

Химикий культура Дворец. 10.00, 12.00. 14.00. Берашта лаьрхIа Кердача шера утренник.

«Красный молот» завода культура цIа. 17.00. Сом кхебарца безам болаш берий клуба занятеш.

Пролетбата цIерагIа культура цIа. 12.00. Болх беш да берий кинотеатр «Орленок». 10.00, 12.00, 14.00. Берашта лаьрхIа Кердача шера утренникаш. 20.00. Лакхерча классашкарча берашта Кердача шера бал.

КИМ-а цIерагIа клуб. 10.00. Шахматно - шашечни турнир. 12.00. Берий художественни самодеятельноста Кердача шера концерт. 18.00. Кинофильм хьокхаргда. 20.00. Лакхерча классашкарчарна лаьрхIа сайре.

5 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.00, 11.00. Болх беш да «Современник» — берашта кхуш боагIараштен лаьрхIа кинотеатр. 8.30, 11.00, 13.30, 16.00. Кердача шера хетадаь берий утренникаш. 19.00. Кагирхоша салоIа сайре. «Радуга» яхача вокально-инструментальни ансамбла концерт.

Химикий культура Дворец. 11.00. Кердача шера киноутренник. 20.00. Кагирхоша салоIа сайре.

Пролетбата цIерагIа культура Дворец. 12.00. Болх беш да «Орленок» яха берий кинотеатр. 10.00, 12.00, 14.00. Берашта лаьрхIа Кердача шера утренникаш. 20.00. Лакхерча классашкарчарна лаьрхIа кердача шера бал.

КИМ-а цIерагIа клуб. 15.00. «Цхьаккха а вицдалийтавац, цхьаккха а вицдалийталац» яха кинофестиваль хьаеллар. 20.00. СалоIа Кердача шера сайре.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Дукха ха йоаццаш Токио Окинава яхача гIайрен тIара японски столице баьхкача шекара тростник йоаккхаш болча ахархой демонстраци хилар. Шоаш дIателача продукцена мах тIатохар дIадехар цар. ХIанз латташ дола маьхаш ахархоша продукцега [illegible]

СУРТА ТIА: демонстраци йолча хана.

Джапанпресс — ТАСС сурт.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 январь

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. IуIрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Абэгдейка». 10.00 — Босбола телевидени. «Бронзови оалхазар» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 3-гIа сери. 11.35 — «IуIрийнара почта» яха музыкальни программа. 12.05 — Босбола телевидени. Iаламн саги. 12.35 — Босбола телевидени. «Йоацаш йолча городе [illegible]» [illegible] 13.55 — Пятилетка [illegible] КПСС-а Центральни Комитета [illegible] 14.05 — Эстради концерт. [illegible] 14.35 — Босбола телевидени. «УнахцIено» яхача программа почта. 15.25 — «БIаргагуш дар — теша хала дар». 16.25 — Цирка лампаш. 16.55 — Телевизорашка хьожарий хаттарашта жоп лу политически обозревателя Жуковс. 17.40 — Босбола телевидени. «Изумрудни городера тамашийна саг» яхача мультфильмай премьера. 3-гIа сери. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «ГIорДадана денна совгIат». 18.25 — [illegible] 23.00 — Босбола телевидени. [illegible] Балет езаш барашта. 23.35 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

14.10 — «Даш-Кале хинна хIама» яха художественни фильм. (Телевизорашка хьожарий заявках).

5 январь

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Берашта йола IуIрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Гургал бетта сахьат». 10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва». 11.00 — «Орленок» яхача телестуде юкъараш социалистически къахьегама Турпалца Виноградо [illegible] 12.30 — Босбола телевидени. «Музыкальни киоск». [illegible] «Юртара сахьат». 13.30 — [illegible] художественни фильма премьера. [illegible] 14.40 — Босбола телевидени. «Къонаха эфире». 15.05 — Босбола телевидени. «Кинопрограмма». 15.55 — [illegible] «Рерихa произведеней выставке». 16.55 — «СалоIа сахьаташ». Телевизорашка хьожарий заявках дола концерт. Минскера передача. 17.40 — Босбола телевидени. «Изумрудни городера тамашийна саг» яхача телевизионни мультфильма премьера, 4-гIа сери. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «Киникхьархой клуб». 19.00 — «Эрсий Iа» яхача искусства фестивала хоадам беш дола концерт. Съездий кремлевски дворецера трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Эрсий Iа» яхача искусства фестивала ховдам беш дола концерт дIахо дахьар. 22.30 — [illegible]

II ПРОГРАММА

18.35 — «Сийлахь - йоккхача Котало 30 шу дизар». «Салтечох йола баллада» яха фильм. 20.00 — Берашта йола малышки спектакль.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознен морхаш а йолаш, юкъ-юкъе лаьрIо дерзагIа IотIаелхаш а йолаш, кIезиг-дукха ша билла а йолаш, къилбаседа-малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике гIолла 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхоачаш, Грозне 1 градус шелалгара 1 градус йIовхалга кхоачаш хилен тарлу. Къоама ломмен температура бийсашка 3—8 градус шелал хилен, деношка 3 градус йIовхалгара 2 градус шелалга кхоачаш хила тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж), Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкамхоча секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отдела — 3-61-46; промышленности отдела — 3-42-30; юрта бохахама отдела — 3-42-28; письмой отдела бухгалтерен — 2-80-71.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-80-71.

Газет арадуьв шинара, еара, шоаттен денощка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ 00000